UNIV. BIBLIOTH.
* 1909 *
HELSINGFORS

Väinö Kataja.

Irja

Hämeenlinna,
Boman & Karlsson.

Hinta 1 m. 50 p.

IRJA

KUVAUS

KIRJOITTI

VÄINÖ KATAJA

HÄMEENLINNASSA
BOMAN JA KARLSSON'IN KUSTANNUKSELLA

Hämeenlinnassa,
Hämeenlinnan Uudessa kirjapainossa 1901.

IRJA

Hän oli saanut huoneensa järjestetyksi ja istahti tyytyväisempänä keinutuoliin. Kova homma oli Irjalla ollutkin, järjestäessään huoneita, varsinkin omaa kamariansa. Entinen opettaja oli ollut miehenpuoli, eikä ollut välittänyt niin minkäänlaisesta siisteydestä. Tulla outoon paikkakuntaan, outoihin oloihin ja ummehtuneisiin kansakouluhuoneisiin, se ei suinkaan tuntunut hauskalle.

Mutta vähitellen puuhatessaan alkoi Irjasta näyttämään vähän enemmän kodikkaalta ja hauskemmaltakin. Jahka saisi vielä kukkia ikkunalle ja somemmat akuttimet . . . ! Mutta olihan vielä aikaa hommailla ennenkuin koulu alkaisi.

Hän keinutteli tuolissaan ja hyräili jotakin laulun nuottia. Kylä näytti aika hauskalle, eivätkä ihmisetkään, joita hän oli puhutellut, tuntuneet vastenmielisiltä. Koulurakennus oli melkein uusi, komealla paikalla, korkealla mäellä, josta näki kauvas kylälle, leveälle joelle ja suu-

riin vaaroihin joen toiselle puolelle. Toisesta akkunasta näki kirkon, tapulin suuret, valkoiset luukut ja kirkkomaan korkean kuusikon. Ei ollut Irja seutua niin suuremmoiseksi osannut kuvaillakaan. Oli luullut että näin kaukana Pohjolassa jo vastaa Lappi leivätön, että seutu on tasainen ja rämeinen, että vaivaiskoivut ovat pulskimmat puut ja että asukkaat käyvät poronnahka tamineissa. Kummastutti häntä nähdä hyvin viljeltyjä maita, niin kirkkaan sinisen taivaan ja korkeita vaaroja, jotka muistuttivat häntä lapsuutensa kultaisista päivistä . . .

Hän unehtui katselemaan ulos leveälle joelle, joka, kuin kaarena kulkien, vuolaana virtaili ja kierteli somia saaria, vastapäätä olevillè kukkuloille, johon syyskuun aurinko niin kumman kelmeästi paistoi . . . Olikin niin lämmin ja hauska sää vielä, tuntui kuin kesä vielä kertoisi jälkensä, niinkuin vielä kerran tahtoisi mieleen painaa ollutta, lyhyttä ilon aikaa. Paikoin jo koivun lehti oli kellastunut, mutta pihlajat punottivat lepikkojen keskeltä kuin mansikat mättäistään.

Silmä seutua ihaili, mutta ajatus kiiti kaukana, tuli ja meni. Väliin Irja raskaasti huo-

kasi, väliin hymyili muistoilleen. Hän oli vielä niin nuori. Pari vuotta oli ollut opettajana sittenkun seminaarista pääsi. Ja hän oli kaunis ja verevä. Sen hän tiesikin hyvin. Sillä hänelle oli niin monet kerrat se vakuutettu . . .

Kaunis! Kaunis! Hän nousi keinutuolista silmätäkseen kuvastimeen ja vakuuttaakseen itselleen, ettei hän ollut rumentunut matkalla . . . Kyllä hän oli kaunis . . .

Olihan hän saanut niin paljon todistuksia kauneudestaan. Aivanhan ne hurjana hölmäsivät kantapäillä seminaarissakin. Melkein poikkeuksetta ne olivat häneen rakastuneet kaikki miesoppilaat. Sekin Oukka parka, vaikka oli silmäpuoli . . . hyi!

Siellä, jossa viime vuoden oli ollut opettajana, oli ollut monta hyvin romantillista lemmenseikkailua. Mutta ei niistä yksikään ollut tehnyt häneen syvempää vaikutusta. Ja piloillaan hän useinkin oli viehätysvoimaansa käyttänyt, nähdäkseen oliko se edelleen pysynyt entisellään . . .

Ne olivat niin pienimäisiä ne kosijat. Ei ainoatakaan, johon olisi voinut todella luottaa. Oli sentään muuan vanhapoika, rikas ja hyvässä

asemassa. Hänenkin vanhan sydämen oli Irja saanut lämpenemään ja hänestä saikin hän vastusta pitemmäksi aikaa. Mutta kun vanhapoika alkoi kertomaan tunteitaan . . . nauroi Irja hänelle vasten naamaa . . .

Häntä vieläkin nauratti, muistellessaan sitä kosintaa . . .

Kansakoulunopettajia oli ollut joka sormelle ja kerran oli tarkastajakin lämminnyt. Vaan ei tahtonut Irja mistään hinnasta opettajan rouvaksi, elämään niukasti ja nälkää näkemään. Korkeammalle hän pyrki. Hänelle oli vakuutettu, että hänen suloutensa kyllä hankkii hänelle miehen, joka on kaikin puolin sovelias . .

Papin rouvaksi hän tahtoi. Kerran oli jo näyttänyt sille, mutta äkkiä tuuli kääntyikin. Se oli tapahtunut siellä, jossa ensi vuotta oli opettajana. Joululuvan aikana tutustui hän pappilan nuoreen „maisteriin“ joka luki papiksi. Se oli pulska ja pitkä herra. Hänkin rakastui hurjasti ja kertoi kaikki tunteensa Irjalle. Siihen kosintaan oli Irjakin myöntynyt ja he olivat yhdessä kuvailleet onnen kultaisia päiviä jossakin sievän sievässä pappilassa. Sormukset oli päätetty ostaa. Kaikki oli valmiina . . .

Mutta joululuvan loputtua maisteri matkusti Helsinkiin lukujansa jatkamaan. Eikä ainoatakaan kirjettä lähettänyt vaikka oli niin vannonut ja luvannut . . . suudellut ja puristellut ja halaillut . . . heittiö . . .

Irjan katseeseen ilmausi jäinen ilme ja kasvot kovenivat, muistaessaan sitä viimeistä hyvästiä. Kuinka se katala oli likistänyt likelle ja puhunut niin tulista, intohimoista lemmen kieltä.

Se olikin ainoa lemmenseikkailu, joka oli häneen jälkensä jättänyt. Hän muisteli sitä aina katkeruudella ja oli miettinyt monenlaisia keinoja kostaakseen. Mutta nythän se alkoi olla vanha asia eikä hän sitä mielellään tahtonut muistella. Toisinaan se sentään, yksin ollessa johtui mieleen ja harmitti . . . harmitti varsinkin nyt, kun oli kuullut „maisterin“ menneen kihloihin erään hyvin ylhäisen tytön kanssa . . .

Viereisestä huoneesta kuului kolinaa. Siellä Pitkä-Riika vielä siistisi ja puhdisteli. Se oli kielevä akka, joka oli Irjalle kertonut kaikki kylän merkillisyydet ja pienen, kuvaavan palasen entisten opettajain elämästä. Riika tuntui tietävän kaikki . . .

Minkälaisia lienevät tämän pitäjän nuoret? johtui Irjalle äkkiä mieleen. Riika kyllä tietäisi. Mutta piti olla varovainen ja kautta rantain tiedustella.

Ja kun Riika oli lopettanut siistiämisen, kutsui Irja hänet puheilleen. Hän tiedusteli vähä mitäkin, päästäkseen puheen alkuun. Ja vihdoin hän kysyi:

— Kuinka onkaan? Onhan täälläkin apulainen?

— Onhan se. Rokonarpinen, punapäinen ja muutenkin ruma roikale. Vaan saarnamies on hyvä — selitti Riika.

— Hm. Vai niin. Ja nainut mies? —

— Tietenkin. Kolme lastakin jo. Eikö opettaja ole vielä pappilassa käynytkään?

— En vielä. Onko pappilassa nuorta väkeä?

— Ei vallan. Tämä nuorin poika Akseli, joka kuulutaan nyt pian papiksi vihittävän, on sekin jo matkustanut pois. Ei ole pappilassa talonväkeä muita kuin rovasti ja ruustinna. Akseli-herra oli morsiamineen täällä kesällä. Menneellä viikolla he vasta matkustivatkin.

— Vai niin. Tässä pitäjässä ei taida nuorta väkeä olla lainkaan? Kysyi Irja koettaen naureskella.

— Onhan toki. Vaan ei ole herrasväkeä juuri. Vaan nuoria on, on nuorisoseurakin.

— Niin todellakin! Kuulin tuolla taipaleella, että täällä on nuorisoseurakin.

— Eikö opettaja kuulu nuorisoseuraan?

— Olinhan minä toisinaan iltamissa, vaan en ole vakinaisena jäsenenä ollut. Senkin pitäjän nuoriso, jossa viime vuoden olin opettajana, oli vallan raakalaisia ja heittiöitä. Ei siellä juuri huvikseen käynyt. —

Riika alkoi selittämään nuorisoseurasta minkä tiesi. Toiset sitä laittavat toiset kiittävät. Silloin oli seura ollut parhaassa kukoistuksessa kun Kanervan isäntä oli esimiehenä. Oli ollut näytelmiä, kuvaelmia ja paljon muuta hauskaa. Mutta Kanerva oli suuttunut jostakin ja heittänyt seuran oman onnensa nojaan. Sittemmin olikin kuulunut, että seuran jäsenet olivat käytöksellään häväisseet itsensä ja seuransa.

— Talonpoikako se on Kanerva? kysyi Irja.

— Niin on. Tästähän näkee Kanervalle. Se on tuo vaalean vihreä talo tuon mäen kumpulalla, — selitti Riika viitaten sormellaan ulos.

Irjan silmää oli talo miellyttänyt jo tullessa. Se oli paljoa siistimpi kuin muut talonpoikaiset talot ja pieni puutarha oli mitä huolellisimmin hoidettu.

— Se on sievä ja siisti talo. Aivan kuin herraskartano. Puutarhakin on miellyttävä, — sanoi hän Riikalle.

— Herraslähtöä siinä onkin isäntä.

— Niinkö? Entäs emäntä?

— Ei siinä vielä emäntää olekaan. Nuori mieshän onkin Kanervan isäntä, nuori naimaton mies.

Irjan uteliaisuus heräsi yhä enemmän. Mikä mahtoi hän olla, joka oli osannut talonsa niin miellyttäväksi laittaa ja hoitaa puutarhaansa niin hyvin?

Riika tuntui tietävän paljon ja puhella lörpötteli yhtä ja toista Kanervan isännästä, mutta ei siitä, josta Irja olisi tahtonut tietää.

— Onko Kanerva tään pitäjäläisiä, kysyi hän kesken Riikan kertomisen.

— Ei ole. Hän on tänne muuttanut etelästä päin. Hän osti tuon talon puhtaalla rahalla ja sittemmin on hän sen kuntoon laittanut kaikin puolin. Vasta mennä kesänä päärakennus laudoitettiin ja maalattiin. Sanotaan hänen olevan rovastin poika. Viisas mies hän minusta on, vaikka huhu kertoo hänen täytyneen jättää lukunsa kesken huonon oppinsa vuoksi.

— Vai niin. Kummapa, ettei hän ole nainut, vaikka hänellä on talokin.

— Onhan siitä puhuttu paljonkin. Välisti on hänelle annettu yhtä, välisti toista, vaan ei ole enempää kuulunut. Kerran sanottiin hänen naivan piikansa ja paljon hotisi ja huusi maailma. Mutta turhaa oli. Piika palveli kaksi vuotta — eikä kuulunut sen enempää eikä pahempaa. Muuten hän onkin niin salaperäinen mies, ettei hänen toimistaan vähällä selvää. Hauska mies ja kelpo isäntä.

— Työskenteleekö hän itsekin?

— Tietenkin. Niinkuin renki. Ja hyvä työmies onkin.

Irjalle teki mieli vielä kysellä yhtä ja toista, mutta hän hillitsi uteliaisuutensa. Riika oli siksi paljon kertonut entisten opettajain yksityisiä asi-

oita, ettei ollut epäilemistä, ettei hän saman tekisi nytkin kun varomattomasti menisi utelemaan. Näyttikin kuin Riika olisi tuntenut Irjan ajatuksia, sillä hän ei lakannut kiittelemästä Kanervaa, vaikka Irja koetti mennä muihin puheisiin. Riikan silmät kiiluivat niin kummasti, suu hymysi ja vastenmielisen liehakoiva oli hänen puhetapansa. Monta kertaa hän lähestyi Irjaa, tahtoi silitellä hiuksia ja liverteli:

— Kuinka opettaja on kaunis ja suloinen.

Alussa se huvitti Irjaa, mutta sitten tuntui vastenmieliseltä ja hän oli pakoitettu Riikaa siitä muistuttamaan.

— Kumma kun te näin kauvas tulitte opettajaksi, kun ette mennyt Etelä-Suomeen? kysyi Riika, kun Irja siirti Riikan ison kämmenen pois hiuksistaan.

— Tahdoin nähdä tätä Pohjolaakin, — vastasi Irja.

— Tämä on köyhä ja kylmä maa . . . ja vähän on täällä herroja.

Riika sanoi sen pistelevällä äänellä ja silmissä salamoi kuin riemun tuli, kun hän katsoi Irjaa.

Irjalla pyöri jo kiivas vastaus huulilla, mutta hän nielasi sen ja tunsi vaistomaisesti, että hän, vaikka varovainenkin oli koettanut olla, kuitenkin oli jo liian paljon sotkeentunut puheisiin tuon luikertelevan, kavalan vaimon kanssa.

— Joko Riika on kaikki siistinyt? kysyi hän virallisella äänellä ja katsoi Riikaa tuimasti.

Näytti kuin Riika olisi vähän hämmästynyt ja hölmistynyt, kun vitkoin vastasi:

— Kyllä on kaikki siistitty.

Ja aikoi pistää kättä hyvästiksi. Mutta samalla he, kumpikin yht'aikaa, huomasivat maantiellä hevosen menevän. Ajaja seisoi pitkällä lavalla ja hevonen käveli roimasti.

— Kas, tuossa nyt Kanervan isäntä ajaa — sanoi Riika äskeiseen tapaansa ja osoitti sormellaan tielle.

Melkein väkisten seurasivat Irjan silmät ajajaa. Hän huomasi, että hevonen oli kaunis, hiilimusta, että harja heilui roimasti sen kävellessä ja että mies, joka lavalla seisoi, oli keskikokoinen, pitkine pieksunvarsineen, että päässä oli musta lierihattu, jonka alta näkyi punanen, vankka niska ja korvallisella vähän vaaleaa tukkaa.

— Siinä on komea hevonen — sanoi Riika ja mieli teki vielä jatkaa, mutta Irja sanoi:

— Niin, jos Riikalla on kaikki valmiina, niin . . .

Riika ymmärsi, sanoi hyvästin ja läksi. Mutta kun Riika oli saanut oven suljetuksi, riensi Irja akkunan pieleen, josta näki selvästi tielle, aina Kanervan pihalle asti ja katseli menevän jälkeen. Ei Irja ymmärtänyt itsekään miksi niin teki, oli vaan halu nähdä minkälainen mies Kanerva oli. Huomasi Irja, että vartalo oli siro ja miehekäs, että hartiat olivat pystöt ja koko asento, seistessään kärryn lavalla, hyvin miellyttävä . . .

Hän katseli niin kauvan kun näki Kanervan pihaansa kääntävän, hyppäävän alas lavalta ja alkavan riisumaan hevosta. Kasvoja hän ei voinut eroittaa, mutta liikkeet näyttivät notkeille ja reippaille.

Sitten hän istahti taas keinutuoliin ja alkoi hyräilemään. Mutta ei saanut ajatuksiaan pois äskeisestä . . .

— Nuori, naimaton mies . . . noin sievä talo. Mitähän miehiä lienee? Oli varmaan hyvin ruma, tyhmä ja sivistymätön. Papin poika?

Varmaan puolihupsu, joka ei muuhun pystynyt kuin maanviljelijäksi. Kanerva? Kanerva?

Irja muisteli nähneensä tuon nimen, nähneensä tai kuulleensa. Mutta missä?

Hän muisteli ja mietiskeli.

Ja äkkiä muisti hän sen nähneensä monet kerrat sanomalehdissä, väliin pienien novellien alla, väliin johtavissakin kirjoituksissa. Mutta se ei voinut olla *tämä* Kanerva. Ei. Mahdotonta. Hän muisti kerran leikanneensa jostakin sanomalehdestä pienen pätkän, joka häntä miellytti ja että sen alla oli nimi: Yrjö Kanerva. Hän haki kätköstään sen ja luki uudelleen. Se oli luonnon kuvaus, lyhyt, sattuva, ja siinä ilmeni niin kumman vieno kaipauksen ja surun tunne, että . . . . että se ei *voinut* olla raakalainen, eikä talonpoikainen mies, joka sen oli kyhännyt. Yrjö Kanerva kai oli joku nuori, vastaalkava kirjailija. Mikä lienee tämän Kanervan ristimänimi?

Irja ei ollut sitä tullut kysyneeksi Riikalta. Olkoon mikä hyvänsä. Yrjö Kanerva hän ei ole. Kaikkea muuta.

Hän koetti vakuuttaa itselleen että tuo, jonka sievä talo sopi sievästi näkymään tähän hänen

akkunaansa, ei millään muotoa voinut olla Yrjö Kanerva. Oli varmaan joku Jooseppi, Juho tai Joosua. Mitä olisi hänellä kirjoittamista?

Mutta sitten muisti hän, että se oli juuri *tämä* Kanerva, joka oli ollut nuorisoseuran esimiehenä. Totta kai hänellä sentään mahtaa olla jonkinlaisia ajatuksia . . .

Ja tuo hänen sievä talonsa, sen ympäristö ja siisteys jo todisti, että isännän täytyi olla tavallisesta talonpojasta poikkeavan.

Hänen uteliaisuutensa oli herännyt. Hän tahtoi saada varmuuden oliko tämä Yrjö Kanerva. Väliin hän suuttui omille ajatuksilleen ja koetti päästä muihin ajatuksiin. Mutta sitten huomasi että hänellä olikin kauppiaaseen asiaa. Sopii lähteä, niin samalla saa kulkea sivu Kanervan talonkin.

Hän puki ylleen siron kävelykappansa, somisti hiuksensa ja katseli kuvastimeen monet kerrat.

— Ehkäpä kuulen jostakin onko hänen ristimänimensä Yrjö — ajatteli hän hattua päähän pannessaan.

Hän laskeusi alas tielle ja silmäili ympärilleen vainioille, josta viimeisiä eloja korjat-

tiin. Tie oli kuiva ja sileä ja päivä paistoi herttaisen lämpimästi lännestä. Lähestyessään Kanervaa, näki hän äskeisen mustan hevosen tulevan pihasta päin, kuormana sidotuita lyhteitä. Ajaja sattui olemaan toisella puolella kuormaa, jottei Irja häntä nähnyt . . .

Mutta juuri kun hän ehti tienhaaraan, kääntyi hevonen ja Irja tunsi ajajan äskeiseksi mieheksi, jota Riika oli Kanervan isännäksi sanonut . . .

Silmänräpäyksen ajan he katsoivat toisiaan silmiin, mutta sitten Kanerva käänsi katseensa ja käveli kuorman vieressä miesnä muukalaisena ja Irja astui kauppiaaseen päin.

— Tuossa hän oli — ajatteli Irja. Eipä ollut häävin näköinen. Samanlainen kuin muutkin talonpojat. Mutta siinä sittenkin oli jotakin, joka . . . joka . . . ei ollut talonpoikaista . . .

Palatessa Irja hänet taas tapasi. Nyt hän seisoi lavalla ja vihelteli . . . ja ajoi menemään pihaan . . .

Mutta koululle päästyään Irja päätti, ettei se ollut sittenkään Yrjö Kanerva, vaan joku Jooseppi, Juho tai Joosua . . . ja riisui kappansa ja hattunsa kuin pettyneenä.

Mutta seuraavana päivänä kun Riika tuli koululle jollekin asialle ei hän malttanut olla kysymättä:

— Onko Kanervan isännän ristimänimi Yrjö?

— Onpa tietenkin. — Yrjö on.

Irja jäi sanattomaksi ja katseli kauvan aikaa Kanervalle päin . . .

II

Syksy pysyi edelleen lämpöisenä ja kuivana. Koulutuntien loputtua Irja usein läksi ympäristöä katselemaan, poiketen retkillään milloin mihinkin taloon. Hän rakasti luontoa ja etenkin avaroita näköaloja. Kylän takana oli korkea laaja vaara, josta oli mitä avarin ja ihanin näköala. Erään kerran Irja kiipesi muutamien koululasten seuraamana sen korkeimmalle huipulle. Häntä miellytti suuresti seudun suuremmoinen ja laaja näköala, sillä siinä hän oli näkevinään kuin jäljennöksen lapsuutensa kodin ympäristöstä. Häntä miellytti muutenkin olonsa. Ihmiset olivat ystävällisiä, vaikkakin alussa näyttivät kopeilta ja ylpeiltä.

Kylän raittiakin hän usein huvikseen käveli, pistäytyen silloin pappilassa ja väliin muissakin taloissa. Silloin hän aina tuli kulkemaan Ka-

nervan sivu. Hän oli päättänyt, ettei hän käännä katsettaan Kanervaan päin. Mutta kun hän pääsi kohdalle tuli hän kuitenkin silmänneeksi. Usein näki hän isännän puutarhassa puuhaavan, havaitsi hänet edempänä pellolla, eikä hän voinut kieltää että hänen teki mieli tarkemmin nähdä tuota miestä, joka Irjan mielestä oli niin omituinen. Hän ei ollut vielä tarkkaan nähnyt Kanervan kasvonpiirteitä, mutta sen mitä oli huomannut oli hänen mielestään ollut rumaa ja raakaa. Irja ei jaksanut käsittää miten tuollaisen tylyn pinnan alla voi sykkiä niin lämmin ja tunteikas sydän, kuin mitä Irja oli päättänyt Kanervan kirjoituksista. Usein teki Irjalla mieli jotain kysyä kun näki Kanervan puuhaavan puutarhassa. Mutta hän oli huomannut, että hänen lähestyessään Kanerva käänsi päänsä toisaalle.

Niin kävi nytkin kun Irja oli matkalla pappilaan. Tie kulki aivan puutarhan vieritse ja Kanerva näkyi olevan puiden istutushommissa. Irja kuuli hänen rengille sanovan:

— Noudappa sinä Jaakko sekin pikku kuusi tallin takaa, että panemme senkin kasvamaan.

Ensi kerran kuuli hän Kanervan äänen. Ei sekään ollut sopusoinnussa miehen ulkomuodon

kanssa. Vaikka ääni ei kuulostanut käskevältä, oli siinä sittenkin mielenvoimaa ja varmuutta, joka ei sallinut vitkastelua. Irjan teki mieli seisahtaa puutarhan luona ja puhua jotakin. Mutta kän ei keksinyt mitä sanoa ja samalla hän näki Kanervankin kääntävän katseensa toisaalle.

Mietteissään Irja jatkoi matkaansa pappilaan päin.

Oli lempeä syksyinen ilta ja puiden lehdet olivat jo melkein kaikki varisseet. Kellertävä oli nurmikko ja alakuloisen alastomalle näytti ympäristö. Alkoi jo hämärtämäänkin. Kummallinen kaiho tuntui Irjan mielessä yksin kävellessään. Hän koetti sovittaa yhteen omia tunnelmiaan yhä kylmenevän ja kuolevan syksyn kanssa. Sopivathan ne. Se, joka osaisi kuvata alastoman, kaihomielisen syksyn ja sovittaa sen omien orpojen tunteittensa kanssa! Sitä Irja toivoi. Siitä saisi verrattoman tarinan kun kuvailisi kesän kauneutta lemmen tunteisiin ja syksyn koleutta kuolevaan hyljättyyn lempeen . . .

Mutta pappilaan tullessa häneltä unohtui se kuva, jonka oli ajatellut kyhätä, unohtuivat ne sanatkin, joita oli päättänyt kuvauksessaan käyttää. Hän oli erittäin tervetullut pappilaan ja

hän viihtyikin vanhan rovastin ja ruustinnan parissa erinomaisen hyvin.

Kun he ruustinnan kanssa puhelivat ruokasalissa, ilmestyi sinne pian rovastikin piippuineen tarinoimaan. Irja kertoi käynnistään kylän takana korkean vaaran päällä eikä voinut kyllin ihmetellä näköalan suuruutta.

— On täällä korkeampiakin vaaroja, joista on vielä laajempi näköala. Karhu-vaara esimerkiksi — sanoi rovasti.

— Kevät kesästä siellä on kaunein näköala. Kaikki, jotka täällä ovat käyneet, ovat enimmän ihastuneet Karhuvaaraan ja Repovaaraan — sanoi ruustinna.

— Vasuharju, jossa olet käynyt ei ole, Irja kulta, kuin puoleksi niin korkea kuin ne toiset — selitti rovasti.

— Ovatko ne kaukanakin Karhuvaara ja Repovaara? — kysyi Irja.

— Olisit arvannut Vasuharjulta katsoa. Ne näkyvät taempana kumpanenkin. Karhuvaara on vasemmalla, Repovaara oikealla puolen — selitti rovasti ja innostui kuvailemaan niiden mahtavuutta.

Teetä juotaessa tuli puheeksi miten Irja muutoin piti olostaan. Oliko käynyt naapureissa? Oliko tullut tuntemaan Kanervaa?

Rovasti sen kysyi. Irja oli joka kerta pappilassa käydessään toivonut, että tulisi puhe Kanervasta. Hän saisi siten paremmin tietää kuin Pitkältä Riikalta, johon ei ollut paljon luottamista. Eikä ollut Irja rohjennut suoraan ottaa puheeksi Kanervasta, vaikka joka kerta oli mieli tehnyt.

— Kyllä minä hänet nähnyt olen puutarhassa ja pellolla. Olen kummastellut ja ihmetellyt hänen sievää taloaan ja varsinkin puutarhaansa — vastasi Irja.

— Joo. Hän onkin etevä maanviljelijä ja ahkera ja siivo mies — alkoi rovasti ja Irja sai kyselemättä kuulla kaikki sen mitä toivoikin.

Papin poikia hän oli. Kerran täällä kulkiessaan oli hän ihastunut seutuun ja tahtonut tänne asumaankin. Resunen oli talo ollut ja maanviljelys kerrassaan alakynnessä. Muutamassa vuodessa oli Kanerva kaikki korjannut.

— Hän mahtaa olla rikas — arveli Irja väliin.

— Eikö mitä. Mutta hän pystyy itse mihin työhön hyvänsä ja ensi vuosina sanottiin hänen yötä päivää työtä tehneen. Semmoista talonmiestä ei näillä seuduin ole yhtään — kiitteli rovasti.

Irjalle johtui taas mieleen entinen kuva tyhmästä papinpojasta, joka ei pystynyt muuhun kun maanviljelijäksi. Hän oli sellaisia nähnyt ja kuullut muiden puhuvan. Ja samassa hän alkoi epäilemään, ettei tämä Kanerva kuitenkaan sopinut olemaan Yrjö Kanerva.

— Sepä on kumma, että papin pojasta on tullut vaan maanviljelijä, talonpoika — sanoi hän kuin säälien.

— Jaa, se ei ole mikään häpeä. Se on päinvastoin kunnia. Sen minä sanon — sanoi rovasti päättävästi.

Mutta Irjalla teki mieli saada varmuuden Yrjö Kanervasta ja hän virkkoi:

— Onhan niitä paljonkin herraspoikia, jotka eivät . . . joilla ei ole lukupäätä . . .

Irja sanoi sen äänellä, joka merkitsi, että hän otaksui Kanervankin sellaiseksi pökkelöpääksi, umpisuiseksi ja lahjattomaksi nääkäksi. Mutta silloin rovasti innostui selittämään Kaner-

van nuoruuden aikaa ja sitä mitä mies oli kärsinyt ja mitä yrittänyt. Irja kuuli siinä selvää totuutta ja kummasteli. Kanerva oli jäänyt orvoksi. Koulun käynti oli keskeytynyt ja hän oli omin päin puuhaillut vähäisen omaisuutensa ja tietonsa. Rovasti otaksui Kanervan terävä-järkiseksi mieheksi, joka pystyi . . . ja senhän muuten näkee hänen kirjoituksistaankin — lopetti rovasti.

Irja teeskenteli äänensä niin kummastelevaksi kuin suinkin kysyessään:

— Kirjoitteleeko hän myöskin?

Ja rovastilta sai hän nyt kuulla, että se oli tämä Kanerva, joka oli Yrjö Kanerva ja joka kirjoitteli sanomalehtiin.

Kun Irja illemmalla lähti, antoi rovasti hänelle sanomalehden virkkoen:

— Tässäkin lehdessä esimerkiksi on syksystä pieni kuvaus, joka on hyvin sievä.

Irja kääri sanomalehden kokoon, pisti taskuunsa ja virkkoi niin välinpitämättömällä äänellä kuin voi:

— Vai niin. Voinhan sitä jolloinkin katsella, vaikka en juuri usein lue sanomalehtinovelleja.

Mutta päästyään tielle, tunsi hän kummallista halua sitä kuvausta katsella ja arvostella. Olihan hän itse päättänyt kyhätä kuvauksen syksystä. Miten oli Kanerva tuntenut? Oliko osannut kuvata niin . . . .

Hän joudutti askeleitaan. Ilma oli kylmennyt, taivas käynyt tähteen ja Irja näki kuun nousevan Vasuharjun kuusten takaa. Maisema oli kuin hopeoitu ja leveän joen pinta välkkyi kuin suuri, kirkas järvi.

Kiirein askelin hän nousi koulukartanoon, joka näytti niin juhlalliselle mäntyjen ympäröimänä, kun kuun valo herttaisesti valaisi sileää pihamaata.

— — —

Hän istahti keinutuoliinsa, avasi lehden ja huomasi kohta sen kellarikerrassa Yrjö Kanervan nimen ja ensi palstalta hän luki: Syksyn kaihomieltä . . .

Se ei ollut pitkä kuvaus, mutta soma ja sattuva. Irja luki sen toiseen ja kolmanteen kertaan . . .

Niin hänkin oli ajatellut, tuntenut niinkuin Kanerva oli kuvannut. Mutta miten voi Ka-

nerva niin tuntea ja niin kuvata? Täällä yksinäisyydessä ja erämaassa asuva talonpoika? Se oli Irjan mielestä niin kumman hienoa, niin hellästi sielua ja sydäntä hivelevää, niin alakuloisen surumielistä ja valittavaa. Mitä hän mahtoikaan ajatella, mitä tuntea? Kuinka voi olla mahdollista, että mies, joka on niin ruma ja raaka . . .

Irjan tapasi kumma haaveilu ja hän kuvaili mielessään, että se ei ollutkaan Kanerva, joka sen oli kirjoittanut, vaan eräs toinen. Hän oli hieno herra, pystykauluksessa. Hänellä oli suuret ruskeat silmät, musta tukka ja vartalo pitkä ja solakka. Se olikin hän, joka oli kirjoittanut. Hän tapasi Irjan kuutamo-iltana, kertoi kaihojaan ja sanoi, että hän oli sen kirjoittanut silloin, kun ensikerran näki Irjan silmät . . .

Ja Irja haaveksi vielä pitemmälle siksi kunnes heräsi siinä, kun havaitsi, hienon herran olevan pappilan maisterin, joka oli rakastaa luvannut ja kuitenkin mennyt, riviäkään hyvästiksi jättämättä . . .

Hän tunsi kummallista, painostavaa ikävää, joka tuntui niin ruman raskaalta. Tunsi itsensä niin yksinäiseksi. Melkein peloitti. Koulura-

kennuksessa asuvat muut ihmiset jo nukkuivat. Mutta Irja ei tuntenut vähintäkään väsymystä. Ajatukset risteilivät ristiin, rastiin. Syntyi jos jonkinlaisia kuvia. Väliin toivoi, että pääsisi tuttavuuteen Kanervan kanssa. Pian hän viehättäisi Kanervan, siitä oli hän varma. Antaisi hänen rukoilla, kirjoitella rakkauden kirjeitä ja .. olisi se kumma nähdä semmoisen kömpelön miehen . . .

Hän hymähti ajatuksilleen. Olisi se vaihtelevaa kuitenkin tässä yksitoikkoisuudessa, hän ajatteli. Minkälainen pässi hän mahtoi olla, kun ei kertaakaan ollut käynyt koululla, vaikka kaikki muut naapurit olivat käyneet? Totta kai hän kuitenkin käy? Olisi hauska nähdä onko hänellä vähääkään ihmisyyttä?

Irja mietiskeli sinne tänne. Vihdoin suuttui itselleen. Päätti olla ajattelematta Kanervasta hyvää tai pahaa. Mitä oli Irjalla hänen kanssaan tekemistä? Köyhä talonpoika!

Mutta kun hän sammutti lampun ja sattui silmäämään ulos, näki hän kuun valossa alempana laaksossa Kanervan rakennuksen niin kumman sievänä ja huomasi pääakkunasta valon loistavan . . .

Ja taas hän muisti, mitä vasta oli lukenut sanomalehdestä. Hän valvoi ja mietiskeli sivu puolen yön.

III

Irja ja Kanerva ovat tulleet tuttaviksi.

Talvi on tullut ja joulu lähenemistään lähenee.

Irja on koko lukukauden elänyt kummallista elämää, jota hän ei itsekään käsitä. Väliin tapaa hänet outo surumielisyys, että itkettää, väliin taas raivo ja viha temmeltävät sydämessä.

Irja on ollut niin varma voitostaan Kanervan suhteen, ettei lainkaan ole osannut ajatella syytä miks'ei Kanerva kohta häneen rakastunut. Hän oli niin suloinen ja kaunis, hempeä ja herttainen. Eihän ollut kukaan ennen voinut vastustaa hänen lumoamistaan.

Häntä olisi niin huvittanut päästä Kanervan lemmityksi. Sillä hän aavisti että sen miehen sydämessä mahtoi olla ääretön tunteiden maa-

ilma, johon ei kukaan vielä ollut tutustunut. Päästä tuon tyynen miehen riehuvaan sydämeen haltijaksi, saada sen liekit leimuamaan, sitä Irja toivoi.

Oli Irja jo viehätysvoimaansa käyttänytkin. Mutta Kanerva näytti pysyvän tyynenä, puheli kyllä ja väliin hymyilikin, mutta ei näyttänyt sen enempää lämpenevän. Aina kun he olivat sattuneet yhteen seuraan, Irja jälestäpäin mietti syitä miksi Kanerva edelleen pysyi kylmänä. Hän ei ollut ennen tavannut ainoatakaan miestä, joka ei jo ensi näkemällä olisi lämminnyt. Hän koetti onkia, saadakseen selville Kanervan luonteen. Hän luuli tuntevansa miehet. Ja hän sai selville, että Kanerva rakasti enemmän iloista, elämänhaluista naista kun kaihomielistä haaveksijaa. Ja sen mukaan Irja koetti käyttäytyä.

Mutta sitä hän kummasteli, ettei hän onnistunut.

Usein iltasin istui hän keinutuolissaan ja mietiskeli. Hän oli koonnut kaikki tietonsa ja kokemuksensa päästäkseen selville. Ei hän ollut tavannut sellaista koskaan kuin Kanerva, joka voi puhella ja innostua, mutta aina osasi

välttää puhumasta omia tunteitaan, jonka katse aina luisti sivu silmien ja tähtäsi johonkin kauvas. Ja se oli kummallisinta, ettei Irjan läsnäolo vähääkään häntä hermostuttanut . . . Se kiusasi Irjaa tuo Kanervan tyyneys ja varsinkin se varmuus, jolla hän puheli ylipäänsä ihmiselämästä. Ja kuta enemmän he seurustelivat toistensa kanssa sitä enemmän Irja innostui, vimmastui ja tunsi selvään, ettei hän hetikään vielä ollut lähellä sitä voittoa, johon päätti pyrkiä.

Mutta eräänä iltana alkoi Irja aavistamaan Kanervan oikeaa luonnetta. Hänelle selvisi se yht'äkkiä ja aivan arvaamatta. Kerran kun hän lauloi jotakin surumielistä laulua näki hän, että Kanervan vartalo vavahti ja että silmiin ilmausi outo tuli. Silloin hän päätti käyttää uusia keinoja.

Ja siihen sattuikin jouluaattona erinomainen tilaisuus.

Irja oli menossa pappilaan. Hän kuuli, että Kanervan pihalla valjastettiin hevosta, kuuli kulkusen ja aisakellon helähtävän ja eroitti Kanervan äänen. Hän hiljensi kävelyään, vetäsi hiuskiharan ohimolle ja sovitti lakkia. Irjan oli niin monen monta kertaa tehnyt mieli päästä ajele-

maan Kanervan kanssa. Kerran oli hän siihen suuntaan puhunutkin, vaan Kanerva ei ollut taikka ei ollut tahtonut sitä ymmärtää. Jos hän nyt ajaa perään? Irja hyppäisi kannoksille ja pyytäisi päästä pappilaan asti . . . .

Irja kuuli hevosen lähtevän pihasta, mutta kun oli niin kirkas kuutamo ei hän viitsinyt silmätä kääntyikö se pappilaan päin. Mutta pian hän kuuli hevosen lähestyvän takanaan ja kulkusen soivan kovemmin . . . Mahtoiko olla Kanerva? Ja oliko yksin?

Se oli Kanerva ja yksin istui reessä. Irja hyppäsi iloisesti kannoksille ja kysyi kyytiä . . .

Mutta Kanerva pysähytti hevosensa, nousi reestä ja käski Irjan istua nahkasten alle. Itse yritti hän kuski puolelle.

— Tulkaa toki itsekin tänne . . . kylmähän siinä tulee — sanoi Irja kuin paheksuen.

Kanerva hiukan hymähti, mutta Irja oli huomaavinaan hänen katseessaan samanlaisen oudon tulen kun kerran illalla laulaessaan.

Hevonen käveli roimasti, häntä heilahteli aisasta aisaan ja tiu't soivat. Kuu kulki tuttuja teitään verrattoman kirkkaana ja kokonaisena. Ja leuto ja hauska talvi-ilma oli.

— Kuinka tämä tuntuu hauskalle — sanoi Irja haaveksien.

— Niin . . . nyt onkin niin mainion komea kuutamo ja leppoisa ilma talvi-ilmaksi — sanoi Kanervakin, mutta Irja oli kuulevinaan hänen äänessään hienoa vapistusta.

— Mutta minulta tämä ilo kohta loppuu, tuossahan on jo pappila . . . . . .

Irja tunsi Kanervan kääntyvän häneen päin ja melkein kuiskaamalla sanovan:

— Tulkaa vielä palanen matkaa. Nyt on niin kaihon kaunis ilta . . . juuri sellainen . . .

Hevonen pisti pienen juoksun ja siinä samassa olivat he ohi pappilan tienhaaran.

— Minä rakastan täänlaista kirkasta kuutamoiltaa . . . kun näin saapi ajella ja tiu't soivat — sanoi Irja.

— Niinkuin minäkin. Minusta tuntuu kuin tuudittuisi hienoihin untuviin, kuin ajatukset saisivat toisen suunnan ja niinkuin koko elämä tuntuisi hauskalta unennäöltä — alkoi Kanerva.

Irja kuuli hänen aivan vieressään, kuuli kuinka ääni värähteli väliin ja soi aivan erilaiselle kuin ennen. Ja Kanerva innostui ja lämpeni puhumaan. Hän puheli kuin kirjasta luon-

non kauneudesta, talviöistä, kevätaamuista ja syyskuun illoista.

— Te olette suuri luonnon ihailija — sanoi Irja lämmöllä.

— Milläpä orpo huvitteleikse ellei omilla tuumillaan, millä vähäväkinen ellei kehnolla voimallaan.

He olivat kulkeneet sivu kirkon ja nousivat korkean mäen päälle, josta näki laajan kirkonkylän kuun valossa pitkin joen viettävää rantaa.

— Mihinkä te aijotte? kysyi Irja.

— Minä käyn tuolla toisessa kylässä erästä ystävääni kohtaamassa. Tulkaa mukaan. Emme viivy kauvan. Annetaan Mustan juosta.

Kanerva tempasi ohjista ja Musta läksi pistämään kiverää juoksua kirkonkylän läpi. Harja hulmusi korkealla luokan alla, kulkunen helisi ja tiuku pauhasi.

Irja tunsi kummaa iloa, jota ei ennen muistanut tunteneensa. Kanervan vieressä tuntui niin hyvältä ja turvalliselta istua, varsinkin silloin kun Musta vilisti, että korvissa vinkui ja silmiin vedet kiskoi. Hän tunsi kuin sääliä Kanervaa kohtaan, tuota yksinäistä raukkaa . . .

Hän kääntyi Kanervaan päin . . . Irjasta näytti kuin Kanervan ulkomuodossa olisi muutos tapahtunut. Ei hän näyttänytkään enää Irjan mielestä niin rumalta kuin ennen. Ehkä hänen kasvojen piirteisiinsä voisi tottua? Ehkä häntä voisi rakastaa.

Ja kun Musta asettui kävelemään kysyi Irja:

— Mitä te ajattelette minusta?

Hän tähtäsi Kanervaa suoraan silmiin, hän tiesi että hiuskihara oli sievästi ohimolla ja että kasvot olivat herttaisen punan peittämät. Kanerva säpsähti kysymystä, loi pitkän tutkivan katseen Irjaan . . . ja näytti kuin hän olisi tarvinnut kaikki voimansa sanoessaan:

— Te olette ainoa nainen, jossa olen nähnyt elämänilon ja ihailemani surumielisyyden soveltuvan yhdeksi ihanaksi kokonaisuudeksi.

Irja ei oikein käsittänyt mitä Kanerva tarkoitti, mutta muista merkeistä hän päätti että nyt oli hän voitolla, nyt oli hän saava aukenemaan tuon suljetun sydämen . . . Melkein henkeä vetämättä hän toivoi, että Kanerva panee käsivartensa hänen ympärilleen ja kuiskaa . . . ja vakuuttaa . . .

Mutta Kanerva ei näyttänyt niin tekevän, hän hoiteli oikealla kädellään ohjia ja vasen oli reen perän takana, ja näytti katselevan johonkin kauvas. Hän oli työntänyt lakin otsaltaan, joten Irja voi nähdä hänen kasvonsa vallan hyvin. Profiili ei ollutkaan ruma, vaikk'ei juuri säännöllinen. Mutta suu oli tavattoman leveä ja hiukset liian vaaleat ja poskiluut liian ulkonevat.

He ajelivat pitkän matkaa ääneti. Irja vertaili Kanervaa muihin, entisiin kosioihinsa. Ruma oli Kanervakin mutta oli hän rumempiakin nähnyt. Itselleen Irja myönsi, että Kanervan kasvoissa oli jotakin miellyttävää varsinkin silloin kun hän puhui. Tyly hän ei ollut. Mutta miksi pysyy hän noin ääneti ja noin kylmänä? Miks'ei hän voi puhella rakkaudestakin niinkuin muistakin aineista. Onko hän niin ujo ja kömpelö?

— Täällä tulee hyvin kaunis männikkö, jonka läpi tie kulkee . . . sen läpi on minusta niin hauska ajella — sanoi vihdoin Kanerva pitkän vaitiolon perästä.

— Voi niinkö? Semmoinen tie minustakin on hauska — sanoi Irja ja kumartui sivulle, eteenpäin nähdäkseen.

Tie nousi mäelle ja laskeusi syvään laaksoon, jossa alkoi männikkö kohota kahden puolen. Puut olivat valkoisen huurteen peittämät ja niiden läpi tähdet tuikkivat ja kumotti kuu kirkkaasti. Jalasten alla lumi narisi ja Musta hölkötteli tasaisesti . . .

Kanerva huokasi, veti lakin silmilleen ikäänkuin jotakin muistoa karkoittaakseen.

— Mitä te nyt ajattelitte? kysyi Irja hiljaa.

— Sanoisinko sen teille? Te ehkä hymyilette, että täysi mies viitsii sellaisia ajatella.

— Voi minä niin mielelläni kuulen teidän puhuvan! Se tuntuu niin hyvälle ja opettavalle. Te puhutte aina niin, että luulen omia tunteitani selvittelevän. Niin, sanokaa. Minä pyydän.

Irja pani ääneensä kaiken soinnun, katsoi Kanervaa silmiin hellästi ja kumarti päätänsä Kanervan käsivartta vasten.

— Ajattelin vaan kuinka nuorena sepitin tarinan kahdesta rakastavasta, jotka tämmöisenä kuutamoiltana matkustivat . . .

— Niinkö? Se taisi olla kaunis tarina. Miten heille kävi? Mistä he matkustivat?

— Mistä he tulivat sitä en ajatellut. He ilmestyivät järven jäälle, jossa tikotettu tie vei

toiselle rannalle. Siitä ajelivat metsän läpi ja nousivat kiertäen vaaran laitaa, jossa pitkää petäjikköä kasvoi. Mutta kun he ehtivät vaaran toiselle puolelle laskeusi tie sievän lammen vieritse, korven poikki pieneen punaiseen mökkiin. Sen mökin akkunasta loistivat tulet . . . Se oli heidän oma pieni onnelansa . . .

— Kuinka se mahtoikin olla kaunis tarina.

— Olen sitten jälestäpäin monesti muistanut, kun yksin kuutamoöinä olen kulkenut, että mahtoiko olla yhtään ihmistä, joka ei ajattelisi samaa joka ei haaveksien toivoisi, että kerran elämässä saisi niin kulkea ja niin rakastaa . . .

Kanerva lakkasi äkkiä puhumasta kuin pelästyen ja tempasi ohjista kiivaasti.

— Kas, kohtahan olemme perillä — sanoi hän sitten välinpitämättömällä äänellä. Mutta Irja iloitsi mielessään, sillä hän aavisti että outo satumaailma, jonka hän luuli piilevän Kanervan sydämessä, olisi tästä puolin vähitellen aukeneva.

Kahta puolta tietä kasvava männikkö loppui ja tie nousi vähäiselle mäelle, jossa kahden puolen tietä oli mökkiä. Erään mökin luona Kanerva pysähytti hevosen, nousi reestä ja virkkoi:

— Tässä käväsen sisällä.

Hän kaivoi reen sevistä säkin, joka oli puolillaan kalua, nosti sen selkäänsä ja kantoi mökkiin. Kirkas tervastuli loimotti takassa ja Irja näki akkunan kautta kaikki sisällä olijat. Hän näki nuoren näköisen naisen, jolla olivat tavattoman kauniit ruskeat silmät ja pitkä, musta palmikko. Siellä oli vanhempi nainenkin, joka näytti olevan mökin emäntä. Irja huomasi että nuoren naisen kasvot ilostuivat, kun Kanerva säkkineen meni sisälle. Hän kuuli heidän puhuvan, mutta sanoja hän ei eroittanut. Mutta Irja oli ymmärtävinään, että tuo nuori nainen katseli Kanervaa kovin hellästi ja piti hyvästellessä liian kauvan kättänsä Kanervan kourassa. Mitähän tämä oli? Mikä oli tuo nuori nainen? Ja mitä varten Kanerva juuri heille toi joulukastia?

Irjalle jyskähti mieleen vaikka mitä. Kanervalla oli sittenkin vanhoja syntejä, vaikka häntä niin pyhänä pidetään. Tuo nuori nainen?

Mutta kun Kanerva palasi takasin ja alkoi palauttamaan hevosta kotiin päin, sanoi hän:

— Heillä olisi ollut valmista kahvia, mutta en tahtonut teitä viivyttää. Odottavan aika tulee pitkäksi.

Irjan huulilla pyöri jo pureva vastaus, mutta koettaen hillitä luontoaan sanoi hän:

— Siinä mökissä oli komea ja sorea tytär.

— Niin todellakin. Hän on hyvin kaunis. Muuten on hän palvellut minulla kaksi vuotta.

— Vai niin. Onko hän se nainen, jonka kanssa olette ajatellut naimisiin? kysäsi Irja innokkaasti.

— Kuka teille sitä on sanonut?

Kanerva kysyi sen niin omituisella äänellä, että Irja säpsähti. Ja samalla hänelle juolahti mieleen, että Kanervan ja tuon naisen kesken oli sittenkin jotakin, josta Pitkä Riika ei ollut tahtonut kertoa.

— Niin olen kuullut — vastasi hän vaan välinpitämättömästi.

Kanerva naurahti.

— Minä arvaan kuka teille on kertonut ja voin hyvin kuvailla mielessäni mitä te ajattelitte kun näitte minun vievän joulukastia . . . Se on kyllä tavallista, mutta minä olen vapaa.

Kanerva puhui semmoisella äänellä, ettei sopinut epäillä hänen sanojaan. Irjaa melkein hävetti epäluulonsa ja viehättävästi hän virkkoi, kääntyen Kanervaan päin:

— Suokaa anteeksi, että jotakin epäilin. — Nyt uskon mitä sanoitte.

Ja Kanerva kertoi, että kyläläiset olivat hänestä ja tuosta nuoresta naisesta, jonka Irja akkunan läpi oli nähnyt, sepittäneet juttuja, joissa ei koskaan ollut mitään perää ollut. Irjan teki mieli kysyä miks'ei Kanerva tosiaankaan ollut voinut mieltyä tuohon naiseen, joka näytti niin kauniille ja sorealle. Mutta hän ei saanut sitä kysytyksi. Kanerva näytti aavistavan hänen ajatuksensa ja virkkoi:

— Hän on kyllä kaunis, mutta meidän sieluillamme ei ole mitään yhteyttä eikä hän tunne minua enkä minä häntä. — Nyt on jouluaatto — sanoi hän sitten ja tempasi ohjista. Musta juosta vilisti, että tierat lentelivät reen seviin ja vasten silmiä . . .

— Voi elkää, elkää ajako niin kovaa — pyyteli Irja.

— Annetaan mennä, koska on vehkeissä varaa. Hurja meno helpoittaa sydämen toimintaa.

Ja Kanerva kiinnitti ohjia ja massautteli suullaan.

Irja turvausi Kanervan selän taakse ja tarttui häntä käsivarresta molemmin käsin kiini.

Musta juoksi, että reki tuntui hyppelevän perässä. Talojen sivu meni että vilahti ja metsät vilkkuivat kahden puolen.

Vastaleessa asettui Musta kävelemään.

— Peloittiko? — kysyi Kanerva kun Irja löysäsi kätensä hänen käsivarrestaan.

— Ei minua teidän kanssanne peloita — vastasi Irja.

Hetken äänettömyyden perästä virkkoi Kanerva:

— Irja . . . Irja. Kuinka tuo nimi on minusta kaunis ja soma.

— Onko? Ja toiset sanovat sitä rumaksi. Tunnetteko ketään muuta Irja nimistä henkilöä?

— En ketään. Mutta aina olen ajatellut, että se on sievä nimi.

He alkoivat lähetä pappilaa.

— Tästä teidän hevosestanne minä pidän oikein. Se on niin kauniin musta ja niin roima liikkeissään. Syksyllä jo kun ajoitte kärryllä huomasin, että teidän mustanne on paljon sievempi muita hevosia. Muistatteko kun ajoitte lyhteitä? — puheli Irja sulavasti.

— Hyvin muistan. *Silloinhan* minä teidät ensi kerran näin, sanoi Kanerva ja huokasi.

Pappilan tiehaarassa Irja taputti Mustaa kaulalle, puheli sille kuin ystävälle:

— Voi kuinka musta on tullut huurteeseen. Nyt Kanervan pitää antaa sille oikein hyvää apetta minun muistokseni.

Kanervaa hyvästellessä hän painoi kättä lujasti ja kiitti hauskuudesta.

— Niin, eihän täällä muuta huvia meillä olekaan tarjona — sai Kanerva sanotuksi.

Hän kohotti lakkiaan hyvästiksi ja Irja näki hänen ajelevan täyttä laukkaa kotiinsa päin.

IV

Yrjö Kanervan elämä oli ollut yhtämittaista työtä, varsinkin viimeksi kuluneet vuodet. Orvoksi jääneenä oli hänen täytynyt yksin, omin neuvoin toimeen tulla ja valita elämän-uransa. Hän oli paljon yrittänyt, menettänyt paljon ja pahoin pettynyt laskuissaan. Mutta lannistunut hän ei ollut vielä. Kun oli suo siellä vetelä täällä jäi hänelle vielä viimeiseksi yksi turva: ruumiillinen työ.

Hän oli niin lukemattomat kerrat pelastunut epätoivosta työssä, että hän oli tullut vakuutetuksi siitä, ettei ollut olemassa mitään muuta lääkettä, joka niin parantaisi alakuloisen mielen, niin virkistäisi ruumiin voimia kuin työ. Siksi oli hän ruvennut rakastamaan työtä ja oli vaivaa näkemällä päässyt pienen maatilan omistajaksi kauvas Pohjois-Suomeen.

Hän oli näinä kuluneina vuosina raatanut miehen lailla, väliin yli voimiensakin. Mutta hän osasi nauttia työnsä hedelmistä ja iloitsi jok'ainoasta pienestäkin menestymisestä. Hän käytti kaiken aikansa työhön ja sen vuoksi hän ehti vuodessa toimitella mitä muut kihnuttivat vuosikymmenen.

Ollen terve ja vankka ja vielä miehuutensa parhaimmassa ijässä, ei työ hänestä tuntunut kuin huvilta ja hän tekikin sitä iloisin mielin, lauleskellen. Kun tuli satoisa vuosi sitä hauskempi oli työskennellä, kun halla hätyytteli ja kun muutoin alakuloisuus ahdisteli, löysi työssä unhotusta ja sai rauhan.

Mutta sittenkin tunki kaiho toisinaan mieleen pyrkimään. Talvi-iltoina varsinkin. Tuli ajatelleeksi yhtä ja toista, nousi mieleen kysymyksiä, joille haki turhaan vastauksia ja se oli kummaa että silloin aina tunsi itsensä vähäpätöiseksi, yksinäiseksi ja onnettomaksi. Kenen hyväksi hän työskenteli? Yksinkö oli hän kulkeva parhaan elämänsä, saamatta tuntea tuulahdustakaan elämän suuresta, todellisesta onnesta? Mutta hän oli jo tottunut rauhoittamaan heräämiä viettejään. Hän osasi asettua kylmälle kan-

nalle ja mietti tehtäväänsä niin proosallisesti kuin mahdollista. Hänen kohtalonsa oli näin määrätty, näin sallittu ja siihen ei mitään voinut, arveli hän. Kukin tyytyköön kohtaloonsa elköönkä napisko. Eikä hän napissutkaan. Mutta sille hän ei voinut mitään, että sattui hetkiä, jolloin raju riemu sydämen täytti, kun mieli kuvaili suloista, vaaleakutrista olentoa, joka sipsuttaisi pihalla, joka valmistaisi illallisen ja jolle saisi arvelematta kertoa kaikkien kovien vuosien koettelemukset. Sitäkin kuvaa hän koetti himmentää ja iski työhön kaksinkertaisella innolla. Mutta se ei lähtenyt mielestä sittenkään, vaan ilmausi uudestaan kahta komeampana.

Hän valvoi myöhään iltasin ja nousi varhain vuoteelta. Kun muu taloon kuuluva väki jo nukkui, istui hän pöytänsä luona lueskellen. Toisinaan hän kirjoittelikin, omia ajatuksiaan selvitellen. Mutta aamulla oli hän valveella ennen kuin kukaan muu.

Pitkinä yksinäisinä iltoina, kun hän jouti mielin määrin mietiskelemään omaa elämäänsä, kasvoi ja vaurastui hänen sisällinen maailmansa sitä suuremmaksi kuta pienemmäksi ympäristö supistui. Syvällä sydämen pohjalla oli paljon

outoa ja omituista, joista kutousi suuri ja siintävä satumaailma. Se oli syvä kuin meri ja ulottui taivaan rannasta toiseen. Hän ei kenellekään ilmoittanut omaa sisäistä aarrettaan, säilytti sitä puhtaana ja valkoisena ja lepohetkinään vaelsi sen kultaisia pyhäköitä katsomaan. Ei kukaan aavistanut hänen aarrettaan vaikka hän väliin olikin hajamielinen ja vähäpuheinen, vaikka hänet usein nähtiinkin syvissä mietteissä.

Ja melkein tietämättä itsekään miten, oli hän muovaellut ihanteen, jonka kuva asui mielessä aina. Hän näki hänet yksinäisillä metsämatkoillaan, näki kylväessään peltoaan ja istuessaan pöytänsä luona. Se oli niin puhdas ja ihana kuva, niin ihanteellisen ja surullisen suloinen. Se tuli yöllä unissa mieleen kirkastettuna, valkoisena enkelinä, joka levitti hennot siipensä suojelevasti hänen ylitsensä ja vartioi ja valvoi hänen vieressään. Se kuva oli hänen satumaailmansa loistokohta, josta hän lähti ja johon hän palasi.

Kovien kiusausten hetkinä sukelsi se sydämen kammiosta ja hämmensi kaikki muut, vei miehen mennessään ja kuiski korvaan puhtaan lemmen voimakkaita sanoja.

Usein hän havaitsi haaveksivansa ja melkein häpesi lapsellisuuttaan, mutta kuva ei kadonnut eikä hänen satumaailmansa pienentynyt. Ja tuota kuvaa mielessään säilyttäen, oli häneen vahvistunut usko, että se oli olemassa todellisuudessa semmoinen ihanne. Mutta hän ei ollut sitä koskaan kohtaava eikä heidän tiensä tulisi koskaan yhteen sattumaan . . .

Mutta ensikerran Irjan nähtyänsä, hän säpsähti. Vilkkaassa mielessään hän ehti kuvailla vaikka minkä moista. Ja ensi kerran kun vilkasi Irjan silmiin ja kuuli hänen äänensä riemastui hänen sydämensä. Mutta hän oli tottunut taistelemaan ja saamaan rauhan työssänsä. Hän koetti rauhoittua ja tyynnyttää heräämiä tunteitaan. Hän ahdisti kaikki tunteensa niin syvälle, ettei niistä näkynyt jälkeäkään ja käytti kaikki voimansa pysyäkseen tasapainossa. Mutta kuta useammasti hän Irjaa puhutteli sitä paremmin hän oli näkevinään Irjassa yhdistettynä kaikki ne hyveet ja kaiken sen sulon, jonka hän oli satumaailmansakin ihanteessa nähnyt.

Hurja riemu hänet otti valtaansa ja hän tunsi outojen, ennen tuntemattomien voimien mellastavan sydämessään. Mutta hän ei ollut

turhaan käynyt elämän kovaa koulua eikä turhaan kasvattanut sieluaan kaikkea vastaanottamaan. Hän päätti pysyä levollisena, päätti tutkia perinpohjin eikä viimeisessäkään hädässä antautua.

Mutta nyt palatessaan ajelemasta, muistellessaan mitä he olivat keskustelleet ja tuntiessaan Irjaa hyvästellessään, että Irja painoi hänen kättänsä hiukan lujemmasti, oli hän kadottaa kaiken voimansa . . .

Riisuttuaan hevosensa aisoista ja vietyään talliin, suuteli hän Mustan kaulaa siihen kohti, johon oli nähnyt Irjan kädellään taputtavan . . .

Hän kävi sisälle, sytytti kynttilät pieneen joulukuuseensa ja istahti ikäänkuin raskaasta työstä väsyneenä sen viereen. Ajatukset tuntuivat olevan sekaisin ja hän vapisi kuin suurimmassa tuskassa. Vuosikausia hillityt vietit olivat päässeet valloilleen ja mellastivat sekavina sydämessä.

Voisiko se olla mahdollista? Olisiko hänenkin elämänsä seestyvä? Olisiko mahdollista että tuo unissa ikävöitty ja kauvan kaivattu kuva muuttuisi todelliseksi, eläväksi olennoksi, joka tulisi hänen yksinäistä elämäänsä sulostut-

tamaan? Hän näki Irjan kuin elävänä edessään, muisti pienimmätkin piirteet hänen kasvoistaan ja syvällisten silmien hellän ilmeen. Hän kuuli Irjan äänen, oli huomaavinaan siinä helkkeen niinkuin olisi tahtonut Irja häntä lohduttaa . . . Hän luuli nähneensä Irjan silmissä sen loistavan kummallisen satumaailman, jota hän oli kuvitellut . . . se oli suuri ja puhdas maailma, täynnä rajatonta rakkautta, sääliä ja lohdutusta . . . Ja niinkuin Irja häneen katsoessaan olisi nähnyt hänen syvimpään sydämeensä, tuntenut sen tuskat ja aavistanut hänen rajattoman rakkautensa. Mutta äkkiä hän heräsi haaveistaan, koetti tyyntyä ja uskotteli itselleen, että kaikki mitä hän Irjassa oli nähnyt ja kuullut ja kaikki mitä hän itse tunsi, oli kuvitusta, joka vaan lisäsi hänen tuskiaan entistään kovemmiksi. Eihän se voisikaan olla totta! Kuinka voisi Irja häntä rakastaa tai edes kunnioittaa . . . häntä, jolla ei ollut mitään, johon Irja voisi kiintyä . . . ei niin mitään muuta kuin ihana satumaailmansa . . . Mutta jos Irja rakastaisikin juuri sitä? Jos oli aavistanut hänen elämänsä, tullut tuntemaan hänen sydämensä salaisimmat asiat ja nähnyt hänen sielunsa syvyyteen? Ja taas muistaessaan

mitä Irja oli puhunut, miten Irjan syvällisten silmäin ilme oli hellä ja hempeä, miten hän nojasi päätänsä käsivartta vasten ja miten hurmaavan kaunis oli hänen äänensä helke, tapasi hänet raju riemu niin voimakkaana, että hypähti istumasta ja melkein kiljui ilosta.

Joulukuusen kynttilät olivat melkein lopulleen palaneet, häntä oli käsketty illalliselle, mutta hän ei ollut mennyt. Mutta kun ei hän vielä toisellakaan käskyllä lähtenyt ja muu väki odotti isännän tuloa, arveli talon vanha emännöitsijä:

— Taisikin tulla miettimistä isännälle. Pitkä-Riika sanoikin opettaja-neidin olleen kumppanina reessä.

Silloin hän heräsi ja harmistui, suuttui itselleen ja muille ja vastasi välinpitämättömällä äänellä:

— Mitä on Pitkä-Riika sanonut . . . .

Ja meni keittiöön, astui paikalleen syömään ja alkoi tarinoimaan väkensä kanssa niinkuin hän ei olisi mitään nähnyt eikä tuntenut. Mutta vanhalta emännöitsijältä ei jäänyt huomaamatta, että isännän silmissä oli kumma, outo kiilto ja että hän oli tavattoman ystävällinen kaikille.

Ne olivat kummallisia öitä ja päiviä jotka nyt alkoivat. Hän eli kuin huumauksessa; väliin villi riemu rinnan täytti, väliin hirvittävät tuskat sydäntä repivät. Hän kokosi kaiken voimansa ja kuntonsa, koki tyyntyä ja punnita asioita. Mutta hän ei onnistunut. Yöt päivät mellastivat oudot tunteet hänen sydämessään ja tekivät elämän kamalaksi ja ikäväksi . . .

Vihdoin hän sai voimia sen verran, että kykeni töihin ja hän tekikin kuin villinä vihassa tai niinkuin olisi tahtonut ajaa siten kauvas pois mielestään ihanat kuvitukset ja sydämestään vienot lemmenlaulut. Mutta yhä voimakkaammaksi paisui hänen lempensä, yhä unettomat olivat yöt ja päivät pitkät ja pilviset. Hän oli horrostilassa, osaamatta enää itse punnita ajatuksiaan. Ja kun hän iltasin kovan päivätyön jälkeen asettui levolle, karkoittivat kuvitukset unen silmistä ja hän heräsi omiin tuskanhuutoihinsa.

Se oli kaunis se maailma, jonka hänen kuvituksensa loi pitkinä talviöinä. Se oli vielä kauniimpi, vielä puhtaampi kuin se satumaailma, jota hän oli aarteenansa pitänyt. Se oli rohkea kuva elämän todellisesta onnesta ja siitä elämästä, jota hän kuvaili Irjan kanssa elävänsä.

Ei se kullalle kimeltänyt, mutta siinä oli rakkautta rajattomasti, onnea ja iloa . . . niin herttaisen hauskaa elämää kotilieden ääressä.

V

Otteita Irjan muistikirjasta.

Ensi lehdellä:

Minä olen nyt varma, että hän rakastaa minua, mutta hän ei uskalla sitä sanoa. Hän on kuin lapsi vielä, niin viaton ja kokematon. Eilen illalla kun tapasin hänet tiellä ja pusersin hänen kättään tunsin, että se vapisi. Vähemmällä ovat muut rakkautensa ilmoittaneet. Kun kerran tai kaksi olen silmästä silmään katsonut ja vähän hellemmästi puhunut, niin silloin ovat he juttunsa aloittaneet.

Minulla ei ole oikeastaan mitään häntä vastaan enään. Hän on kyllä ruma. Mutta hänessä on kuitenkin jotakin erinomaisen miellyttävää, miehekästä ja somaa. Hän ei ole ikänänsä ennen rakastunut, ei koskaan elänyt naisten parissa, sen olen jo aikaa huomannut. Mutta

hän on niin liiaksi tunteellinen ja maalaiseksi naurettavan romantillinen. Minä kuuntelen kuitenkin hänen puheitaan suurella nautinnolla, sillä hän puhuu hyvin ja on kai paljon kokenut. Ei hänen äänensäkään ole soinnuton. Ellei hänellä olisi niin iso suu ja niin liian vaaleat hiukset! Tämmöisellä seudulla, jossa ei ole muita nuoria, menee hän sentään hupina.

Saisi nähdä kuinka kauvan hän voi hillitä tunteitaan? Odotan vaan että hän minua kosii. Kaikkien laskujen mukaan ei siihen pitäisi olla kauvan. Olisi todella hauska kuunnella sitä sanatulvaa, jota hän luullakseni kosiessaan on käyttävä. Epäilemättä on hän tunteellisin kaikista kosijoistani ja silti hän minua niin viehättääkin. Hänen kanssaan saan leikitellä kuin viattoman lapsen.

Tätä kirjoittaessani näen valon tuikkivan hänen huoneensa akkunasta. Olen aivan varma että hän kirjoittelee jotakin. Ehkäpä novellia, taikka jos hänellä on muistikirja täyttää hän sen lehdet lemmen runoillaan. Raukka! Väliin hän sentään minua säälittääkin. Mutta kai hänen kuitenkin pitäisi ymmärtää ja älytä, etten *minä* viihdy elämään köyhän maanviljelijän kanssa,

jolla jokapäiväinen leipä on niin lujassa . . .

Minua väsyttää ja hermostuttaa ja ikävälle tuntuu elämäni. Kas tämä on pitäjätä, kun ei ole ainoatakaan nuorta herraa! Keväällä kuuluu sentään eräs forsmestari tänne tulevan. Sen kuulin ruustinnalta. Jospa hänkään ei olisi komea ja hieno herrasmies!

Hyvää yötä nyt muistikirjani. — Sinun lehtiäsi ei ole kukaan lukeva.

Toisella lehdellä:

Tänään on minulla ollut vieraita: rovasti, ruustinna ja Kanerva. Minä en olisi millään muotoa tahtonut, että Kanerva juuri nyt tulisi. Minä nimittäin pelkäsin, että ei hän osaisi käyttäytyä tai että hän sanoisi jotakin tyhmää, raakaa tai talonpoikamaista. Mutta ruustinna kärtti minua niin kauvan, että minun täytyi lähettää hänelle kutsu.

Hän olikin heti valmis tulemaan. Luulin, että hän tulisi näyttämään hyvin kömpelölle ja naurettavalle, ujolle ja saamattomalle, mutta kumma kyllä ei niin käynytkään. Hänellä näkyi olevan uusi takki, joka sopi hänelle erittäin hy-

vin. Vartalon muoto tuli sirommin näkyviin ja varsinkin olkapäät, jotka hänellä, totta puhuakseni, ovat pystöt ja komeat kuin parhaalla gentlemannilla. Minä huomasin, että hän kumarsi oikein sievästi ja että hän näkyi kyllä osaavan olla ja valikoida keskustelu aineita. Nyt minä olin näkevinäni jotakin herrasmaista hänen käytöksessäänkin, varsinkin silloin kun hän otti esille paperossikotelon ja sytytti paperossin palamaan. Ei hän näy olevan mikään ahma eikä perso. Leipää hän ei ottanut kuin pari pientä palasta ensimäiselle kupille, toisen joi hän sokerin kanssa. Ruustinna hänestä näyttää pitävän paljon ja sen olen jo ennen hänen puheistaankin kuullut. Olen melkein varma, että ruustinna arvaa hänen rakastuneen minuun. Näin, että ruustinna tarkasteli sekä minua, että häntä. En tiedä liekö huomannut Kanervassa mitään erityistä, vaan minussa ei kuitenkaan. Osaanhan minä toki siksi teeskennellä, jos jotakin häntä kohtaan tuntisinkin. Muuten minä en pidä ruustinnasta. Hänellä on niin kumma katse, joka pyrkii luihin ja ytimiin. Minun täytyy panna kaikki voimani liikkeelle, että osaisin hänen edessään olla lempeä ja rakastettava. Ja kuitenkin hän aina

tähtää silmiin ruskeilla pienillä silmillään tutkivasti niinkuin aina epäilisi jotakin. Minä en hänen kanssaan tahtoisi pitkiin puheisiin. Rovasti-ukosta sitä vastoin pidän paljon, vaikka hän onkin jo harmaahapsinen. Hän on mahtanut olla komea kavaljeeri nuorena. Hän on vieläkin niin kohtelias ja huomaavainen, että oikein. Tänään viimeiseksi sen huomasin, kun lankakeräni putosi lattialle. Eikös ukko ollut näppärä sitä ottamaan ja ojentamaan minulle.

Mitä nyt muuta muistelisin? Niin. Rovasti ja Kanerva puhuivat valtiollisista asioistamme. Minusta oli kumma kuulla, että Kanerva osasi niin älykkäästi ja maltillisesti puhua. Hänellä mahtaa olla hyvä muisti, ainakaan hän ei ole sellainen puolihupsu papinpoika, joksi hänet ensin luulin. Jos hän ajaisi partansa siihen muotiin kuin herrat nykyjään, jos hän käyttäisi valkoista kaulusta ja hajuvesiä . . . ja jos ei hän olisi pelkkä maanviljelijä ja ei joka päivä puuhaisi mättäitä tunkioon . . . niin kuka tiesi . . . kukatiesi . . . Varma olen kuitenkin, että toisenlaiselle hän näyttäisi jos hän olisi oikeassa herraspuvussa. Hänellä on oikein pulska vartalo, notkea ja täyteläinen. Tänä iltana oli hän pal-

jon hienomman näköinen kuin koskaan ennen. Kumma on, ettei hän minunkaan vuokseni pukeudu paremmin ja pysy erillään tuolta kirotulta tunkiolta . . . .

Hän puserti kättäni hellästi hyvästellessämme ja virkkoi:

— Huomen aamulla lähden hyvin varhain Karhuvaaraan honkametsään.

Juuri niinkuin minä välittäisin hänen honkametsästään taikka niinkuin minulla tekisi mieli mukaan. — Ei, tämä menee jo liiaksi pitkälle. Hänestä kirjoittelen muistikirjaani kuin suurestakin romaanisankarista. Nyt tulkoon piste. Ei sanaakaan enää.

Kolmannella lehdellä:

Vaikka olenkin päättänyt, etten enää kirjoittaisi sanaakaan hänestä muistikirjaani ennenkun sitten vasta kun hän on minua kosinut, täytyy minun kuitenkin nyt piirtää nämä rivit. Luulen että olen häneen harmistunut sen vuoksi, että hän on niin pitkäpiimäinen. Hän

vaan haaveksii ja uneksii. Ja kuitenkin tekee hän työtä lakkaamatta aivan kuin vihapäissään. Kummallisempaa miestä en ole ennen nähnyt. Ruustinna minulle joka näkemä tyrkyttää hänen suurista avuistaan; kuinka hän on ahkera ja siivo, säästävä ja säännöllinen, siveellisesti tarmokas ja kerrassaan puhdas poika. Ja kuinka hän on lämminsydäminen, hellä ja hyvä ja uhrautuva. Tuon kaiken minä kyllä uskon mutta omituista on, että vaikka ruustinna antaa niin suuren arvon hänen hyveilleen, minä en niistä välitä. Hänen romantillisuutensa minua sitä vastoin huvittaa paljon enempi. Kuinka hänellä onkin omituisia päähänpistoja. Eilen illalla nimittäin sain häneltä kirjeen, jossa oli sanomalehdestä irtileikattu novellin pätkä, jonka olen moneen kertaan lukenut. Kirjettä ei seurannut mukana muuta kuin paperilippu, jossa vain olivat sanat: Irjalle, illan tullen luettavaksi. Hän on varmaankin siinä uskossa, että olen hyvinkin ihastunut hänen kirjoituksiinsa. Luulen tämän lähetyksen olevan viittauksen hänen tunteisiinsa, sillä se ei muuta sisällä kuin yksinäisen haaveksijan kaihoja. Se on kuitenkin hyvin sievästi kokoon pantu ja vaikuttaa ehdottomasti.

Siinä on monta hyvin kaunista ja alkuperäistä ajatusta. Monta on oppineempaa, jotka eivät saa semmoistakaan. Hänen käsialansa on oikein somaa ja reipasta, ei luulisi häntä raskaan työn tekijäksi. Voi jos hän olisi vähän kauniimpi kasvoiltaan ja jos hänellä olisi parempi asema . . . !

Niin. Mitä minä oikeastaan aijoinkaan kirjoittaa. Nyt muistan. Siitä asti on minulla ollut mieliharmia oikein kosolta. Läksin nimittäin eilen illalla käymään pappilassa. Etehisen kellossa lienee ollut jokin vika, ettei se soinutkaan, joten minun tuloani ei kuultu. Ruokasalin ovi oli kiinni ja sieltä kuului rovastin ja ruustinnan puhelua. Äänessä huomasin erilaisempaa sointua kuin ennen ja vähentäessäni vaatteita kuulin rovastin sanovan:

— Hän on kuitenkin herttaisin ja kaunein tyttö, minkä milloinkaan olen tavannut. Ja opettajana on hän kerrassaan moitteeton. Hänellä on kerrassaan eheä ja hyvä luonne.

Melkein vihaisella äänellä kuulin ruustinnan sanovan:

— Sen minä kyllä olen nähnyt, että niin sinä uskot ja niin uskoo Kanervakin. Sinäkin,

vanha ukko, olet hänelle niin kohtelias, että luulisi sinun rakastuneen . . . Se on vaan kummaa kuinka vähän te miehet tunnette naisia. Sillä minä olen varma, että Irja ei ole niinkään hellä ja herttainen kuin näyttää. Kaikki hempeys ja sulo, joka kyllä on sangen viehättävää ja jolla hän näyttää voivan lumota kaikki, varsinkin miehet, on teeskentelyä. Toista löytyy hänen sydämessä.än Minä säälin vaan Kanervaa.

Silloin minä äkkiä tempasin oven auki . . . Ruustinna ei hämmästynyt vähääkään, vaan rovasti oli kokonaan kuin puusta pudonnut.

Ruustinna on minusta ensi näkemällä ollut vastenmielinen, mutta nyt minä häntä vihaan sydämeni pohjasta.

Kuluisi aika, tulisi kevät ja kesä, että pääsisi isompaan maailmaan!

— — — — — — — — — — — — — —

Minä en voinut nukkua, minun täytyy hetki vielä kirjoittaa. En käsitä mikä minua vaivaa. Hän on ajatuksissani aina hetken kuluttua. Näyttää kuin hän tahallaan tahtoisi minua ärsyttää. Olen mielestäni hänelle jo antanut niin selviä viittauksia, että häntä rakas . . . ei, en sanokaan . . . että hänen olisi pitänyt jo rohkaista

luontoansa. Jos oikein hänet tunnen ei hän ilmoita rakkauttaan huoneessa vaan ulkona luonnossa, joko ajelemassa tai hiihtoretkellä. Olen odottanut, että hän näinä päivinä kun ilma on ollut niin tavattoman kaunis, tulisi pyytämään minua ajelemaan. Mutta mitäs vaan! Joka päivä näen hänen palaavan metsästä. Hän istuu hajasäärin hyvin korkean rankakuorman päällä lakki silmillä . . . Kerran kun kuorma kaatui, näin hänen sukkelasti kuin parhaan sotilaan joutuvan sitä oikaisemaan. Ja paljaalla käsivoimalla hän työnsi kuorman rekineen tielle. Kuinka hänellä mahtanevatkaan olla vankat käsivarret! Ja rintansa on niin laaja ja korkea! Millehän mahtaisi tuntua jos hän oikein syleilisi? Jos kuitenkin kerran . . . kerrankaan saisin olla hänen sylissään, tuntea hänen lujien käsiensä pitävän ja kuulisin hänen kuiskivan noita odottamiani sanoja. Hänen sylissään ei ole kukaan nainen ennen istunut . . . Olisi romantillista päästä siihen ensiksi . . .

Ah! Minä olen kuin hullu. Nyt lopetan.. Saisi nähdä tuleeko meillä lähdetyksi hiihtoretkelle Karhuvaaralle? Hän on jo monesti esitellyt.

VI

Talven selkä oli jo katkennut, päivät pitenemistään pitenivät, taivas kävi helakammaksi ja aurinko paistoi kirkkaasti. Jo oli muutamina lämpöisinä päivinä räystäät ruvenneet kevättä tietämään, kun pitkiä jääpuikkoja riippui etelän puolella vieri vieressä.

Kuolettavan ikävä oli Irjalla ollut monta viikkoa. Hänellä ei ollut sopivaa seuraa ja yksin hän ei viihtynyt olemaan. Koulutuntien loputtua olisi ollut aikaa vierailla, mutta ei ollut juuri mihin mennä. Pappilassakaan ei viitsinyt myötäänsä kulkea ja talonpoikaisissa taloissa oli niin surkean kuivaa ja ikävää. Ikävämpää maaseutua oli mahdoton ajatella. Ei nuorisollakaan minkäänlaisia harrastuksia, ei illanviettoja. Pitkä-Riika tiesi kuitenkin kertoa, että nuoriso huvitteleikse tavallaan kelpolailla, pitäen tanssejaan ja huvejaan milloin missäkin. Kyllä

kai he osasivat huvitella, mutta ei sopinut Irjan heidän seuraansa mennä. Kerran Irja kuitenkin meni Kurikkaan, jossa tiesi kylän nuorison olevan koolla. Siellä näytti olevan hauskaa. Oli pulskia poikiakin. Muuan poika, Vierelän Hannes, Irjaa kovasti miellytti. Se oli kerrassaan uljas poika, pitkä, mustatukkainen ja viekas silmäinen. Irjakin rupesi heidän leikkeihin. Hän tuli pariksi Vierelän Hanneksen kanssa. Hannes ei näyttänyt olevan hämillään. Päinvastoin hän jutteli Irjalle kuin parhaalle tuttavalle ja naureskeli niin viekkaasti. Hänellä olikin Irjan mielestä, erinomaisen sievä suu, hienot viikset ja aivan verrattoman valkoiset ja tasaiset hampaat. Hannes puserteli Irjan sormia kourassaan ja hymyili. Kerran Irja puserti vastineeksi . . .

Silloin tapahtui äkkiä, että lamppu sammui ja koko seura jäi pimeään. Syntyi hälinää ja kuisketta. Hannes käytti tilaisuutta, samoin kuin muutkin ja veti Irjan syliinsä ja suuteli monta kertaa huulille . . .

Irja riuhtasihe irti ja riensi pihalle minkä ennätti . . . pyyhki huuliaan ja tunsi omituisesti sydämensä lyövän.

Siitä asti hän ei enää pyrkinyt rahvaan nuorison joukkoon. Mutta tapauksesta hän ei kertonut kenellekään.

Useimmat illat vietti hän koululla omassa huoneessaan ja silloin hän aina vanhan tavan mukaan katseli Kanervalle päin. Siellä näkyi harvoin liikettä. Kanerva oli kohta uudenvuoden jälkeen mennyt tukkitöihin kauvas pitäjän äärimmäiselle kulmalle. Hän oli mennyt kuin salaa. Ei ollut Irjalle sanaakaan aikeestaan sanonut. Pitkältä-Riikalta Irja sitten vasta kuuli, että Kanerva oli mennyt moneksi viikoksi tukinajoon. Aluksi Irja ei välittänyt Kanervan poistumisesta, oli melkein iloinen. Mutta kuta useampia päiviä ja viikkoja kului, sitä selvemmästi hän alkoi kaivata. Tuntui nyt, yksin iltasin istuessa, suurelle nautinnolle muistella mitä Kanerva oli puhunut, miten oli käyttäytynyt ja miten oli ollut hienotunteinen . . . Ei ollut kun parisen kertaa kättäkään pusertanut, ei kertaakaan tullut liian likelle eikä vyötäisiltä kiinni ottanut. Irjaan oli tapaus Kurikassa tehnyt ikävän vaikutuksen. Ja sen johdosta tuli hän monet kerrat verranneeksi Kanervaa muihin talonpoikaisiin . . .

Yhä selvemmästi hän alkoi tuntemaan että Kanerva kuitenkin kaikkine vikoineen ja rumine kasvoineen, oli jalo mies, hellä ja hyvä ja että hän oli paljoa korkeammalla asteella kuin muut talonpojat. Hän alkoi kaivata Kanervan seuraa ja mietiskeli usein syytä miksi Kanerva niin sanan puhumatta oli moneksi viikoksi poistunut. Irjalle johtui monenlaisia mietteitä mieleen. Eikö hän ollutkaan osannut oikein lumota Kanervaa? Taikka olisiko Kanervalla omat aavistuksensa Irjasta? Taikka olisiko ruustinna sanonut jotakin? Miks'ei ollut Kanerva ilmoittanut rakkauttaan, vaan lähtenyt kuin öinen varas piiloon?

Irja syytti itseäänkin. Hänen olisi pitänyt olla vielä rohkeampi Kanervan kanssa. Silitellä jolloinkin hänen hiuksiaan, kehua maanmiehen vapaata ja hauskaa elämää, innostua silloin kun Kanerva puhui viljelyksistään ja karjastaan. Sanalla sanoen antaa enempi aihetta ja rohkeutta Kanervalle.

Eräänä iltana Irja taas tapansa mukaan istui keinutuolissaan hyräillen jotakin laulun nuottia, kun Pitkä-Riika hiipi sisälle. Riika oli joltakin kaupungista palaavalta saanut aimo ryypyt ja oli entistään puheliaampi ja tietävämpi. Irjaa

suututti Riikan hiipiminen ja hän sanoi vihaisesti:

— Miksi Riika niin hiipien tulee? Minä säikähdin niin kovin. Se ei sovi ja sitä paitse ei Riikalla ole tänään mitään tehtävää täällä. Huomenna on vasta keskiviikko, jolloin huoneet puhdistetaan.

Irja puhui vihaisella äänellä. Hän olikin niin ärtyisellä ja hermostuneella tuulella. Ja kun ei Riika näyttänyt alkavan poistumaan sanoi Irja:

— Eikö Riika kuullut? Minä en muuten kaipaa semmoisen ihmisen seuraa.

— Minkälaisen ihmisen? kivahti Riika vihaisesti.

— Semmoisen kuin te.

— Vai niin. Minkälainen te itse luulette olevanne? Niinkö luulette, ett'ei kylällä tiedetä mikä te olette ollut ja mikä olette. Kaunista on sekin, noin opettaja ihmisestä, minkä Vierelän Hannes on kertonut. Ja ei kai Hannes ole puoltakaan sanonut . . . arvaan minä. —

Irja tunsi veren kohoavan poskilleen, viha vihlasi sydäntä ja melkein kiljuen ja jalkaansa lattiaan polkien ajoi hän Riikan ulos. Mutta

ovella ehti Riika vielä juopuneella äänellä porista:

— Saapi saateri vieköön Kanervakin tietää, koska ruustinnakin tietää.

Kun Irja palasi takasin huoneeseensa, purskahti hän katkeraan itkuun ja valitteli kuin suurissa tuskissa.

Seuraavana päivänä antoi hän lapsille luvan.

Ja läksi muutamien oppilastensa kanssa hiihtoretkelle ja mäkeä laskemaan Vasuharjulle. Irjan oli äärettömän ikävä ja häntä kaiveli se huhu, josta Pitkä-Riika oli kertonut. Mitä ne hänestä tiesivät? Ei mitään. Hänellä oli ollut kosijoita joka sormelle. Hän oli jaellut rukkasia oikeaan ja vasempaan ja sillä hyvä. Se ei kuulunut kehenkään. Kaikkein vähemmän ruustinnaan.

Tie Vasuharjulle kulki Kanervan pihan läpi ja Irja hiihti oppilaineen sen kautta. Hän ei

ollut ennen siitä kulkenut, mutta päätti mennä, kun ei ollut Kanervakaan kotona.

Mutta juuri kun hän pääsi pihalle ilmausi vanha talouden hoitajatar kuistin eteen jauhovakka kainalossa. He olivat Irjan kanssa hyviä tuttavia ja Irja oli Taavalta lainannut yhtä ja toista pienempää talouskapinetta. Kun Taava vaatimalla vaati Irjaa sisälle tulemaan ja juomaan kupin kahvia, ei Irja isosti vastustellut sillä hän oli utelias näkemään miltä huoneissa näyttäisi. Olisiko siellä niin somaa kuin päällä päin?

— Meillä ei ole muita huoneita lämpimänä kuin pirtti ja minun kamarini. Isännän huonekin on ollut kylmillä siitä asti kun hän läksi tukinajoon — sanoi Taava kun he tulivat pirttiin.

— Ompas tämä siisti ja hauska pirtti — sanoi Irja ja silmäili ympärilleen.

— Tulkaa tänne minun kamariini. Tässä sattui olemaan valmista kahvia ja vereksiä nisuja, niin tarjoaisin . . .

Taava toimitti Irjan istumaan kamariinsa ja meni hommaamaan kahvikaluja. Sillä välin oli Irjalla tilaisuutta katsella ja arvostella. Taavan

huoneesta oli ovi saliin ja kamariin. Irja avasi salin oven ja kurkisteli sisälle. Se oli iso, hauska huone yksinkertaisine, mutta aistikkaine huonekaluineen. Ja loukossa oli Runebergin rintakuva mustalla pöydällä . . . Irja arvosteli kaikkia huonekaluja erikseen, katseli Runebergin rintakuvaa ja huomasi senkin, että huoneesta oli hauska näköala puutarhaan ja kauvas toiselle puolen joen . . .

Mutta hän tahtoi vielä nähdä mihin toisesta ovesta pääsisi ja avasi sen . . .

Mutta samassa Taavakin kahvitarjottimineen kerkesi ja virkkoi:

— Fröökynä tahtoo nähdä muitakin huoneita . . .

— Näin, ettei ovi ollut lukossa niin avasin . . . Tämäpä onkin hauska ja sievä huone. Kuka tässä asuu?

Irja silmäili mielihyvällä pieneen huoneeseen, astui yli kynnyksen keskelle lattiaa ja ihmetteli. Huone oli kuin jotakin asukasta varten sisustettu. Irjan silmä pysähtyi ensiksi pieneen päästä vedettävään sänkyyn, joka oli kukkurallaan makauksia, joiden peittona oli niin hohtavan valkoinen liina, että silmiä huikasi. Pie-

noinen pöytä oli akkunan alla. Siinä olivat hyvin sievät kirjoitustamineet ja Juhani Ahon teoksia. Kaikki muutkin huoneessa näytti niin somalta ja sievältä.

— Kuka tässä nyt asuu? kysyi Irja uudelleen, kun Taava ei mitään vastannut.

— Eihän tässä asu ketään. Eikä ole asunutkaan... tämän isännän aikana. Vai on tämä fröökynästä sievä huone! Kyllä tämä onkin. Hauskin kaikista.

Irja huomasi, että akkunasta oli hyvin kaunis näköala metsään päin. Sieltä näkyi Vasuharjun kalju laki ja pitkä petäjikkö sen kupeelta.

— Mitähän varten tämä huone on? Tämä huone sopisi naiselle mainiosti — virkkoi Irja kahvia juodessaan.

— Emäntäänsä varten kai se lienee tämän valmistanutkin. Vaikk'en minä ole sitä koskaan uskaltanut kysyä — selitti Taava ja katseli syrjä silmällä Irjaan.

— Irja tunsi punastuvansa ja koetti painaa kättä silmille. Taavan silmä oli terävä ja musta kuin hiili ja näytti tunkeutuvan sisimpään salaisuuteen.

— Kelpaa kai tähän tulla, kuka tuo sitten lieneekin . . . Vaikka olisi hyvin likellä — sanoi Taava ja hymyili vähän.

Ja kun Irja näytti alkavan poislähtemään, puheli hän:

— Mikä liekin tullut meidän isännälle, kun aivan äkkiä läksi tukinajoon, vaikka olisi ollut kotiajojakin vielä. Se onkin ollut niin kumma kaiken syksyn ja talven. Lukon takana istunut kuin pahantekijä. Ja lukkoon pani huoneensa oven lähtiessään nyt, vaikk'ei ennen ole koskaan lukinnut . . . Siinä huoneessa olisi fröökynällä katselemista, vaan ei päästä sisälle. Kirjojakin iso hylly. — No niinkö olikin kiire?

— Lapset odottavat pihalla. Me aijoimme hiihtää Vasuharjulle — sanoi Irja hyvästellessään.

He hiihtivät Kanervan pihasta lähtevää metsätietä pitkin metsään päin. Tie kohosi tasaisesti loivaa vastaletta kunnes metsän rinnassa jyrkkeni, että piti sauvoilla lujasti työntää. Lapset hiihtivät edellä, Irja perässä.

Hänen mielensä oli niin omituisen raskas, tuntui kuin ikävä olisi. Se olikin hauska romaani jonka hän täällä eläisi, jos Kanerva olisi oikein kaunis mies, ajatteli hän. Jos hän olisi niin kau-

nis kuin hän on romantillinen ja soma . . . niin me eläisimme täällä hauskan unelman . . .

Hän seisahtui suksilleen ja silmäsi taakseen. Se olikin sievä ja soma maisema, jonka Irja näki edessään niinkuin jossakin hyvin kuvatussa kertomuksessa. Kanervan talo näytti niin viekottelevan kodikkaalta, kun aurinko kultaili etelän puolisia akkunoita ja savu sankkana kohosi tyyneeseen ilmaan . . .

Mutta kun he saapuivat Vasuharjun korkeimmalle huipulle laajeni näköala yhä avarammaksi. Näkyi koko kylä leveän joen kaltevalla rannalla. Koulusta näkyi mäntyjen yli katto ja palanen punaista seinää. Mutta Kanervan rakennus näkyi kokonaan. Toiselta puolen joen näkyi suuria vaaroja vierivieressä. Valkoiset hongat niiden lakia peittivät, mutta sieltä täältä työntyi musta kallion kieleke vaaran kupeesta. Saman näköisiä kukkuloita näkyi niin kauvas kuin silmä kantoi. Irja katseli ihastellen ja melkein oli itselleen suutuksissa, ettei ollut tullut useammin käyneeksi.

— Missä ovat Repo- ja Karhuvaara? kysyi hän lapsilta.

— Tuo on Repo, jonka laidassa kasvaa mäntyjä, mutta Karhuvaara on tuo tuolla . . . tuo hyvin suuri . . . joka paistaa kuin luminen linna — kertoivat lapset ja näyttivät Irjalle.

Se olikin todella uljaannäköinen vaara, oli kuin tunturi ja sen puuton laki kimalteli niin kauniisti talviauringon säteissä.

— Se taitaa olla korkea? kysyi Irja.

— Korkea se on ja kaukana — sanoivat lapset.

— Eikö ole teistä kukaan käynyt sen laella?

— Olen minä. Kanervan isännän kanssa honkametsässä — sanoi Vilkkilän Jooseppi mahtavasti.

Ja hän kertoi Irjalle, että he olivat Kanervan kanssa käyneet laella asti. Silloin oli ollut kevätaamu ja hankiaisten aika.

— Mitä te siellä kävitte? uteli Irja.

— Ilman aikojamme kävimme. Kun oli niin kaunis aamu, sanoi Kanerva ja otti minut mukaan. Sieltä näki pitkälti maailmaa. Näki monta kirkkoakin — kertoi Jooseppi tyytyväisenä.

Irjallekin aikoi mieli sinne tekemään ja hän päätti, että hankiaisten aikana hän sinne menee.

Hän alkoi paremmin ymmärtämään tätä luontoa. Se oli kyllä kolkkoa, mutta komeata ja suuremmoista. Ei ollut Kanerva turhaan Karhuvaaraa kehunut.

Hän oli unhoittanut Pitkän-Riikan pistelevät puheet ja hiihteli lasten kanssa leikkiä laskien, ilosta hohtavana kylään takaisin.

VII

Eräänä iltana jo hyvin keväällä istui Irja kirjoituspöytänsä ääressä. Suojia ilmoja oli ollut, hanget olivat maaltuneet ja kylän tie näytti mustalle nauhalle, joka luikerrellen talosta toiseen kulki. Päivä kulki jo lännellä ja illat olivat valoisat puoliyöhön.

Irja oli kaunis kirjoittaessaan. Kasvot olivat kevään tuulessa vähän ruskettuneet ja niiden väri oli terve ja parhaaksi punertava. Hiukset olivat käherretyt nutturalle melkein keskelle päälakea. Hän hymähti väliin kirjoittaessaan ja silloin silmiin ilmausi omituinen, ilon ja riemun ilme, joka tietää sydämen iloitsevan.

Hän kirjoitti:

Olen nyt niin iloinen ja onnellinen . . Onnellinenko? Niin kyllä. Ainakin tuntuu siltä.

Melkein kaksi kuukautta on muistikirjani maannut pöytälaatikossa; minulla ei ole ollut mitä kirjoittaa. Mutta nyt tuntuu olevan paljon sellaista, jonka tahdon laskea tämän muistikirjani lehdille ikäänkuin peittämättömän ystävän talteen. En ymmärrä itsekään miten olen saanut tämän kevät-talven kuitenkin näinkin pitkälle kulutetuksi. Sillä elämäni on ollut kovin köyhää ja yksitoikkoista. Ei minkäänlaista hupia, ei edes lainakirjastoa! Niin kuolettavan ikävää aikaa en muista elämäni aikana. Ei ole kovempaa kohtaloa ihmisellä, kuin se, että joutuu opettajaksi tämmöiseen maakylään, jossa ei ole minkäänlaisia huvituksia, ei sopivaa seuraa eikä ystäviä. Tuhat kertaa olen katunut, että tänne läksin. Vaan pian olen tämän jättävä. Vaikka täytyy minun tunnustaa, että luontoon olen kyllä ihastunut. En kuitenkaan niin hassusti että rupeaisin tätä kiittelemään. Sillä en näe juuri kaunista siinä, jossa esimerkiksi Kanerva kuvailee olevan vaikka mitä.

Niin. Minun täytyy vähän selvitellä ajatuksiani ja kertoa tuosta naapuristani Yrjö Kanervasta. Hän on nyt palannut tukinajomatkaltaan. Ja eilen illalla kävi hän täällä koululla. Hän

näkyi vähä laihtuneen ja tulleen niin kummasti vakavaksi ja juhlalliseksi. Tuskin kertaakaan veti hän suutaan hymyyn. Mutta näin selvästi hänestä, että hän on rakastunut minuun ja kärsii kaiketi, niinkuin kaikki rakastuneet kuuluvat tekevän. Tahtoisin vaan halulla tietää onko hän kuullut huhua Vierelän Hanneksesta ja minusta. Ei siltä näyttänyt. Ja mitä hän esitteli minulle, se minua huvitti suuresti. Hän esitteli, että menisimme hankiretkelle Karhuvaaraan asti. Ja aivan kahden. Nyt se siis on tuleva se juhlallinen hetki, jolloin hän ilmaisee rakkautensa. Olen varma siitä. Hän on suuri luonnon ihailija ja haaveksija. Luonnossa, keväisten hankien keskellä, hän tahtoo lempensä julaista. Se on hyvin hänen luonteenomaista, minä ymmärrän hänet hyvin.

— Aivanko kahden lähdemme? — kysyin häneltä niinkuin en ymmärtäisi hänen tarkoituksiaan.

Näin punan kohoavan känen poskilleen kun hän ujosti vastasi:

— Niin olen ajatellut, että menisimme kahden. Jos teille niin sopii. —

— Näin, että hän riemastui kuullessaan että se sopi minulle, että oli hauskempikin kun kahden vain menisimme. Hyvästiä sanoessaan piti hän kättäni kovasti ja hymysi ja näytti kovin onnettomalle. Hän on nyt niin minun vallassani, että voin hänelle tehdä mitä tahdon. Sitkeä on hän ollut, ennenkuin olen saanut hänet pehmenemään, sitkeämpi kuin kukaan muu entisistä kosijoistani. Mutta nyt on hän kuin lankavyhti, jonka voin kääriä vaikka kaulani ympäri. Pääsin ainakin voitolle. Ihmettelinkin eikö hänenkin vielä täytyisi alistua ja nöyrtyä. Kauan on hän minua ärsyttänyt, koko talven. Mutta sen hauskempaa tulee nyt olemaan.

Tuntuu oloni nyt paljon hauskemmalta. Tämä loppu kevättä tulee olemaan vaihtelevaista. Hän on kyllä keksivä yhtä ja toista romantillista, jossa aika kuluu hupaisesti.

Väliin minua kuin peloittaa lähteä hänen kanssaan kahden. Kuka tietää kuinka hurja hän on. Jos hän aavistaisi . . . jos hän vähänkään tietäisi, etten häntä voi rakastaa, en edes kunnioittaa . . . Mutta hän ei aavista, ei tiedä mitään. Hän on sokea niinkuin kaikki miehet, jotka rakastuvat. Hän varsinkin. Sillä minä olen

hänen ensi lemmittynsä, se satumaailman prinsessa, josta hän on minulle puhunut. Minussa on hän nähnyt yhdistettynä kaiken naisellisen sulon ja kaiken sen runollisen kaihomielen, jota hän naisessa jumaloitsee.

On sentään ihanaa olla rakastettu — aina vähä väliä . . . Se nuori forsmestarikin kuuluu pian tulevan . . .

No niin. Minähän aijoin vaan miettiä sitä miten menetellä huomenaamulla. Ollakko vallaton ja reipas? Vaiko kaihomielinen ja haaveksiva? Kun vaan tietäisi kumpi häntä enemmän miellyttää? Mutta niin luulen, että kaihomielinen ja haaveksiva häntä enemmän miellyttää ja sen mukaan on minun meneteltävä. Kyllä osaan pitää hänet aisoissa tämän kevättä, toivovana väliin, väliin taas antaa kylmyyttä sen verran, että hän pysytteleikse parhaiksi romantillisena.

Semmoista helläluontoista kuin Kanerva on, on hyvin helppo talutella, varsinkin kun on niin mielettömästi rakastunut kuin hän.

Saisi nähdä . . . olisi hupaista tietää miten tämä retkemme on onnistuva? Miten on hän rakkautensa ilmoittava? Onko hän ottava minut

syliinsä, pusertava tuota leveää ja lujaa rintaansa vasten ja vakuuttava . . .

Ah! että tietäisin vähänkin eteenpäin. Mutta huomen aamulla olen sen näkevä, näkevä ja tunteva . . .

Irja heitti kirjoituksensa, silmäsi tielle ja lännelle päin jossa näkyi suuri, ääretön tunturimaisema ilta-auringon kullassa ja valkoisilla vaarain huipuilla kuin valojen henget hyppelisivät. Hän huomasi oudon herrasmiehen kävelevän pappilasta päin. Käynnistä ja vartalon somuudesta Irja päätti, että tuo herra nyt oli juuri se kauvan kaivattu metsäherra. Se näyttikin komealle herralle, oli uudenaikaisesti puettu ja heilutteli keppiään rennosti ja reippaasti.

Irja ei voinut eroittaa hänen kasvojensa piirteitä, vaan musta tukka näytti olevan ja pitkät, pulskat viikset.

Hän vilkasi kuvastimeen, järjesti hiuksensa ja aikoi hänkin lähteä tielle kävelemään . .

Kun hän laskeusi koulun pihalta tielle, näki hän jo oudon herran kävelevän sivu Kanervan tiehaaran. Irja päätti käydä kauppiaassa ja otaksui, että he oudon herran kanssa ehkä tulisivat vastakkain. Oli kuitenkin kuin hän olisi pahoin

tehnyt, niinkuin omatunto soimaisi jostain . . . Ja melkein arasti silmäsi hän Kanervalle, näkyisikö siellä mitään liikettä . . .

Mutta ehdittyään Kanervan tiehaaraan näki hän Pitkän-Riikan kävellä roivivan Kanervan pihasta.

— Kuka tuo herra oli? kysyi Riika Irjalta ja viittasi tielle, jossa outo oli menossa.

Riikan silmät kiilsivät pirullisesti ja suu vetäysi ivahymyyn.

— Mikä herra? — kysyi Irja välinpitämättömästi.

— Tuo, jota te nyt hännitätte, — vastasi Riika ja lähti kävellä roivimaan.

Irjaa harmitti kovin. Hän teki äkkiä päätöksensä ja palasi koululle päin takaisin. Hän näki Riikan monta kertaa kääntyvän taakseen katsomaan mihinpäin Irja lähtisi.

Pahoilla mielin ja pettyneenä palasi hän koululle ja alkoi selailemaan muistikirjaansa.

VIII

Yöllä oli kylmänyt ja märkä lumenpinta oli kovettunut kovaksi ja kestäväksi. Irja oli viettänyt unettoman yön ja nousi ja pukeutui jo ennen päivän nousua. Kun hän laskeusi alas koulun pihalta Kanervalle päin, näki hän Kanervan jo seisovan kujalla. Hän heilutti lakkiaan Irjalle. Irja käveli suoraan hankea pitkin peltojen poikki Kanervalle ja viittasi nenäliinallaan vastineeksi. Kanerva oli takkisillaan, vyöllään ommeltu ja koristettu vyö, jossa riippui pitkä lappalainen puukko. Irja oli keveässä kävelypuvussa, päässään erittäin sopiva musta lakki. Hän oli koettanut pukeutua niin vaatimattomasti kuin suinkin, mutta samalla aistikkaasti. Ja hän huomasi heti Kanervan riemuitsevasta katseesta, että hän oli tehnyt miellyttävän vaikutuksen Kanervaan.

Aamu oli kylmähkö vielä, sillä aurinko ei ollut noussut. Mutta ilma tuntui raittiille ja taivas näytti niin suunnattoman korkealle ja vaalealle.

He kävelivät peltojen poikki suoraan Vasuharjua kohti. Koko kylä nukkui vielä keväisen kauniin aamun syleilyssä. Hanki oli kova ja kestävä ja metsästä tuoksui jo kevään lemua.

Mutta kun he ehtivät Vasuharjulle näkivät he auringon nousevan suurena ja punaisena kahden korkean vaaran välistä. Edessä näkyi avara, valkoisten hankien peittämä tunturimaisema, suuri, ääretön erämaa, jossa kukkulat kilvan kimaltelivat, kun päivän ensimäiset säteet niiden huipuille ehtivät. Takana näkyi kylä, vielä varjossa, näkyi kuin pienoinen sirpale maailmaa . . .

— Ah kuinka tämä onkin ihanaa! — sanoi Irja haaveksien.

— Ei tämä vielä ole. Mutta menkäämme tuonne . . . näettehän tuon kaikkein korkeimman vaaran laen, joka on puuton ja pyöreähkö . . . sieltä vasta näemme kauvas keväisiä maailmoita. Se on Karhuvaara — virkkoi Kanerva.

He oikaisivat suoraan Karhuvaaraa kohti, kulkivat männikköjen poikki, sivu solkikoivujen ja palaneiden salojen halki mistä milloinkin näytti somimmalta. Aurinko nousemistaan nousi ja kultaili vaarojen kupeita ja korkeuksien huippuja. Kaukana heidän takanaan näkyi jo korpi jonka läpi olivat tulleet ja keltakylkiseen männikköön paistoi päivä kuin kullattuun onnelaan. Kevättä henki ympäristö ja sen tuoksu ilmassa lemusi.

Kanerva oli koko talven tätä retkeä mielessään miettinyt, oli kuvitellut sen niin äärettömän suuremmoiseksi ja ihanaksi ja uniensa himmeässä maailmassa vaelsi hän usein näitä samoja saloja, joita nytkin kulkivat. Täällä olisi hän toivonut voivansa sanoa sen, jota tunsi, kertoa rajattoman rakkautensa ja aavistelevat ilonsa ilmaista. Oliko hän löytävä vastinetta lemmelleen? Oliko Irjan syvällisten silmien loistossa löytävä sen satumaailman, jonka luuli niissä olevan? Oliko sielu sielua ymmärtävä?

Hän silmäsi Irjaan, joka kulki hänen vierellään hohtavan kauniina ja aamuvirkkuna, mutta niin surullisen haaveilevana ja kaihomielisenä. Irjan katse näytti tähtäävän johonkin hyvin kauvas ja mieli kuvailevan jotakin muuta

kuin mitä edessä näki. Oi, oliko tuon hennon poven alla sykkivä sydän, joka tuntisi, uskoisi ja luottaisi niinkuin hän!

He olivat tulleet aukealle suolle, jonka laidasta Karhuvaara alkoi kohota. Ensin oli loivaa myötälettä, mutta vähitellen nousu jyrkkeni, muuttui louhikkoiseksi, satumaiseksi. Hyvin kaukana jo heidän takanaan siinti Vasuharju ja muilla suunnilla suunnattoman suuria valkopäisiä kukkuloita. Kuta korkeammalle ehtivät sitä enemmän nousu viehätti ja sitä korkeammalle mieli teki.

— Onko teistä tämä retkemme hauskaa?.. Me läksimme maailmasta, tulimme tänne kevään henkeen, emmekä ikänä kaipaa takaisin — sanoi Kanerva hurmaantuneena.

— On. On. Tämä on suuremmoista ja muistoja virkistävää — sanoi Irja ja riensi edellä.

Villi riemu tapasi Kanervan. Hänestä tuntui kuin taivaan portit aukenisivat . . . näki edellään rakastettunsa hentona, notkeana ja verevänä kiipeilevän tuttuja louhikoita, näki niinkuin enkelin, jota keväisen aamuauringon säteet hyväilivät. Hän riensi puolihulluna perässä,

päätti suoria Irjan syliinsä ja pusertaa sydämelleen niin, että sen autio tyhjyys täyttyisi ja tuskat loppuisivat . . .

Mutta Irjan katse oli niin omituisen outo niin kaihon ja surun voittama, että Kanerva säpsähti, ojennettu käsi lankesi takaisin . . .

Ja samalla he pääsivätkin perille Karhuvaaran korkeimmalle huipulle. Irja hyppäsi kivelle ja silmäili kaukaisia maailmoja ympärilleen. Kanerva seisoi vieressä. Mitä hän sanoisi? Miten ilmoittaisi? Hän oli kuin kadottanut oman itsensä. Hän näki koko avaruuden kuin kultameressä säkenöivän, näki vieri vieressä korkeita valkopää kukkuloita kuin lumilinnoja, niiden välissä soita ja jänkkiä ja repaleita palaneista saloista . . .

Hän seurasi Irjan katsetta, joka liiteli taivaanrannasta toiseen, kävi pohjoisella, lännellä levähti, mutta lopulta asettui etelälle . . .

— Eteläkö te rakastatte? — kysyi hän hiljaa.

— Niin, etelää tuota kaukaista ja siintävää — vastasi Irja yhtä hiljaa.

He katselivat kauvan äänettöminä kuinka keväinen, avara maailma kiertyi kultaisen aamu-

auringon loistoon, kuinka taivaanrannat olivat kummallisen hienon harson peitossa. Idässä näkyi silmän siintämiin tummaa saloa ja kaljupäitä kukkuloita. Eteläinen taivaanranta oli keveän pilven peitossa, mutta hyvin kaukana siinti kirkon torneja muista pitäjistä ja vilahti vaarojen välistä leveän joen polveuksia. Mutta pohjoinen taivas oli niin kalsean ja kylmän näköinen.

— Ettekö rakasta pohjolaani? kysyi Kanerva kuin houreissaan.

Hän näki Irjan kääntävän katseensa pohjalle ja kuuli hetken kuluttua hänen vastaavan:

— Pohjolanne on niin kylmän sinervä ja riemuton . . .

Kanerva luuli siinä olevan vastineen hänen haaveilleen, toiveilleen ja lemmelleen. Hän tunsi kuin puristuvansa kokoon, likistyvänsä vasten vaaran lakea ja laskeuvansa maahan. Tunsi toivonsa loppuvan, lempensä sammuvan ja ilonsa katoavan. Hän näki taivaan sinen muuttuvan mustaksi, kuului kuin koko avaruudessa soitettaisiin hänen kuolinkellojaan ja hänestä näytti kuin korvet olisivat aidatuita kalmistoja ja korkeat vaarain laet hautapatsaita . . .

Ja näki Irjan tähtäävän etelälle, niinkuin tahtoisi nähdä etelän usvain taakse . . . nähdä jonkun, jota ikävöi. Ja onton kolkosti soi nyt hänen korvissaan Irjan lempilaulu:

— Lempi kestää ijäti . . . ijäti!

IX

Touon aika oli tullut.

Puolen peltoa on Kanerva kyntänyt ja istahtaa nyt pientareelle . . .

Hän istuu hartiat kumarassa, posket kämmeniä vasten. Hän on laihtunut, että silmät ovat syvällä kuopilla ja niissä vähä väliä leimahtaa omituinen, synkkä tuli ja väliin kuolon kalpeus kasvot peittää. Hän näyttää väsyneeltä ja rasitetulta, niin uupuneelta kuin ei hän olisi levähtänyt kuukausiin.

Ilta on lämmin ja suloinen. Piennar työntää ävärtä ja ruispelto on tumman vihreä. Kuuluu käen kukuntaa Vasuharjun alta kuusikosta ja vesilintujen kaakatuksia joelta.

Kanerva istuu ajatuksissaan, ei kuule käkien kukuntaa, ei mieli iloitse siitä, että kylvön aika näyttää niin lupaavalta. Hänen suuri ke-

väinen unelmansa on loppunut, sammunut on toivo kaikesta siitä, jota oli ihannoinut ja jumaloinut. Se suuri, synkkä erämaa, jonka laitaan hän lapsena jäi oli vasta nyt puoli väliin taivallettu eikä enää jaksanut uskoa että löytyisi kosteikkoa tulevillakaan taipaleilla.

Alakuloinen mieli synnyttää ikävän toisensa perästä ja pettyneet toiveet hakkaavat sydäntä kuin rautavasaralla.

Hän on taistellut ja nyt hän luulee olevansa voitolla. Mutta ankara on hänen taistelunsa ollut, kovempi kuin mitä hän oli osannut koskaan aavistaa. Sillä hän on kadottanut kaiken toivon elämänsä onnesta, uskon siitä, että on olemassa todellista, puhdasta ja kaikkea kestävää rakkautta ja luottamuksen ihmisiin. Yksi ainoa toivo on vielä, hänen lapsuutensa vankka usko, että ruumiillinen työ pelastaa kaikesta pahasta.

Oi! että hänen täytyi kadottaa ihana satumaailmansa ja tuntea ja nähdä että se unissa kuvailtu, kirkastettu morsian ei ollutkaan kuin saastainen, likainen varjokuva hänen ihmemaailmansa ystävästä.

Hän vaipuu yhä syvempiin mietteisiin siitä mitä hän on elänyt kuluneena talvena, mitä tuntenut kevätöinä ja miten raivonnut yksin valvoessaan. Ja kummastellen hän näkee, että hän vielä elää, ettei hän ole tehnyt hullun töitä ja että hän vieläkin luottaa lapsuutensa uskoon. Kummallisia, outoja kysymyksiä herää hänen mielessään ja kamaloita aavistuksia omasta elämästään.

Hän muistaa niin selvään joka tapauksen Irjan seurassa ja varsinkin heidän viimeisen retkensä Karhuvaaraan. Se retki oli kuin suuren suuri satumaailma, johon elävänä pääsi ja jota hän unissaan oli kuvitellut. Oli juuri semmoinen kevätaamu, jona hän oli toivonut voivansa lempensä pyhää sunnuntaita viettää . . .

Mutta hän ei jaksa ajatella loppuun sitä retkeä . . . se kuin menee ja unehtuu siihen, kun Irjan näki kivellä seisovan ja etelän ilmoille katselevan. Eikä hän edemmäksi pyrikkään, sillä se mitä sitten jälestä tunsi ja tiesi oli repivää ja raatelevaa tappelua, joka tahtoi kiskoa sielun ruumiista ja viedä viimeisen luottamuksen . . .

Hän sattuu silmäämään tielle ja näkee Irjan kävelevän nuoren metsäherran kanssa. Hän kuulee kuinka Irja nauraa . . . näkee herran kepillään viuhtovan . . .

Tumma puna nousee poskille, silmissä leimahtaa hirvittävä tuli, kämmenet käyvät nyrkkiin ja hän höpisee . . .

— Kavala, kaunis helvetin lapsi . . . noin minä sinut raatelisin . . .

Mutta äkkiä hän herpoaa, itkevä ikävä tunkee sydämeen ja hän purskahtaa itkuun . . . kuin lapsi . . .

Ja herää siitä kun Musta hirnuu ja tahtoo illalliselle.

Suom. kaunok. I.

Kataja

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA
120 102 1163